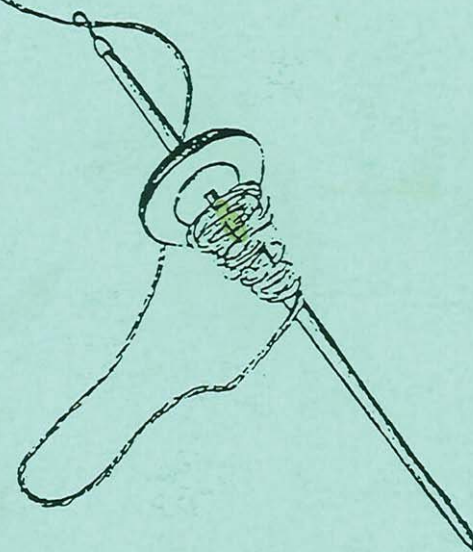

Kvinesdal Historielag

Årsskrift 1999 14. årgang

Innhold:

Redaktørens side	5
Regnskap 1998	6
Årsmelding 1998	7
Aktiviteter 1998.....	8
Aktiviteter 1999.....	10
Nytt om Sibbubåten	11
Prolog til Vest-Agder Husflidslags årsmøte.....	13
Kvinesdøler på tur	14
Aron Lillemoen	17
Minner frå Litlemonen.....	27
Erindringer fra et langt liv på sjøen.....	29
Augsburg College & teologiske seminar	39
Hilsen til hjembygden Kvinesdal.....	47
Til Orknøyane med Kvinesdal Historielag	49
Fra Lister Lehn tingbok.....	51
Levnetsløp (del 2).....	55
Øvre Løndal gjennom 400 år (del 2).....	71
Medlemmer i Kvinesdal Historielag 1998.....	94

«Årsskrift for Kvinesdal Historielag» utgis av Kvinesdal Historielag.
 Ansvarlig redaktør Svein Jortveit.
 Heftet er trykket hos Horjen Libris, Flekkefjord

Kvinesdal Historielag ble stiftet 30. mars 1984.

Redaktørens side

Igen er det tid for et nytt nummer av årsskriftet til Kvinesdal Historielag.

Takk til alle som har bidratt med stoff til årets utgave - men en særskilt takk til elevene i 7. klasse ved Austerdalen Skule. - Så unge og dyktige skribenter har aldri årsskriftet hatt tidligere. Vi i redaksjonsnemnda håper at samarbeidet med denne og andre skoler i kommunen kan resultere i liknende artikler i årene framover.

Jeg vil også denne gang henlede oppmerksomheten på perioden fra 1945 til 1965. Mange av årsskriftets lesere vil sikkert kunne bidra med interessante artikler om dagliglivet i bygda i denne etterkrigsperioden - sett igang og skriv. Kjennskap til nær fortid er også viktig for å styrke tilhørigheten til vår vakre bygd.

Jeg vil rette en takk til de lokale annonsørene som år etter år støtter opp om årsskriftet.

En uhyre viktig person i arbeidet med årsskriftet er Bernt Erfjord - hjertelig takk for tilrettelegging og redigering.

Svein Jortveit

Svein Jortveit

Regnskap for Kvinesdal Historielag 1998

UTGIFTER:		(tilsv. tall 1997)
Årsskrift	16.713,-	(19.268,50)
Møter / turer	16.486,-	(23.657,20)
Annonser	2.872,24	(2.572,78)
Porto / kontorutgifter	5.351,32	(2.932,40)
Kontingent Landslaget, m.fl.	1.641,-	(1.556,-)
Landsmøte, årsmøter, m.m.	370,-	(12.940,-)
Slektsgransking, biblioteket	1.010,-	(1.925,-)
Kjøp av bøker m.m.	1.580,-	(1.628,-)
Ludvig Daae-boka	3.503,20	
Vedr. navnerregister til bygdeboka	3.000,-	
Vedr. innsamling av minnestoff	3.000,-	
Rest Orknøytur	4.917,-	
Tilskudd premier trimopplegg	2.150,-	
Diverse	1.322,-	(985,-)
	<u>63.915,76</u>	<u>(67.464,88)</u>

INNTEKTER:

Medlemskontingenter	26.640,-	(24.465,-)
Inntekter av møter / turer	15.007,-	(12.200,-)
Salg av årsskrift og annonser	5.940,-	(5.787,-)
Salg av krigsboka	1.920,-	(15.397,-)
Salg av andre bøker m.m.	1.010,-	(3.300,-)
Innbet. til Orknøytura	3.910,-	
Egenandel av landsmøte		(2.924,-)
Tilskudd til annonser	607,-	(1.004,25)
Tilskudd fra Folkeuniversitetet		(360,-)
Renter Kv.dal Sparebank	4.813,-	(3.687,-)
	<u>59.847,-</u>	<u>(69.124,25)</u>

	59.847,-	63.915,76
Beholdning 1.1.1998	137.777,50	
Balanse		<u>133.708,74</u>
	<u>197.624,50</u>	<u>197.624,50</u>
Beholdning 1.1.1999	133.708,74	

Kvinesdal 6.1.1999
Anne-Berit Erfjord (sign)
kasserer

Regnskapet er revidert og funnet i orden. Intet
å bemerke. Regnskapet anbefales godkjent.
Kvinesdal den 09.01.1999
Sigvald Rob (sign)

Årsmelding for Kvinesdal Historielag 1998

Styret i 1998 har bestått av:

Leder:	Kenneth Trælandshei
Nestleder:	Petter Bøgvold Svindland
Sekretær:	Hjørdis Johnsen
Kasserer:	Anne-Berit Erfjord
Styremedlemmer:	Karen Sindland, Berit Jortveit, Ingvald Tjørnholm
Varamedlemmer:	Odny Sandvand, Jens M Narvestad
Redaktør:	Svein Jortveit
Redaksjonsnemnd:	Harald Aamodt, Arentz Håland, Johannes Hamre, Lars Emanuel Egeland
Slektsgranskingsgruppe:	Hjørdis Johnsen, Randi Solås
Revisor:	Sigvald Rob
Valgnemnd:	Tor Tjørnholm, Ingebjørg Seland

Året har vært et aktivt år med mange aktiviteter. Styret har holdt seks styremøter, der også varamedlemmene har møtt. Den største oppgaven for laget i 1998 var arbeidet med å få gitt ut Ludvig Daae. Vi hadde planer om å få den utgitt til jul, men vi rakk ikke det. Den går i disse dager i trykken, så det blir en oppgave for laget å få den publisert.

Harald Aamodt og hans søster Helga, her gjort ferdig navnerregisteret til Kvinesdal bygdebøker bind 1 og 2. registeret vil også bli utgitt denne våren. I tillegg til årsmøtet i mars har vi hatt et førjulsmøte på Kvinesdal Videregående hvor tema var Gustava Kielland. Det har vært arrangert en buss/båttur til Ørdsdalen i fint høstvær. Utenom dette har vi arrangert flere fotturer. Se referat i årsskriftet.

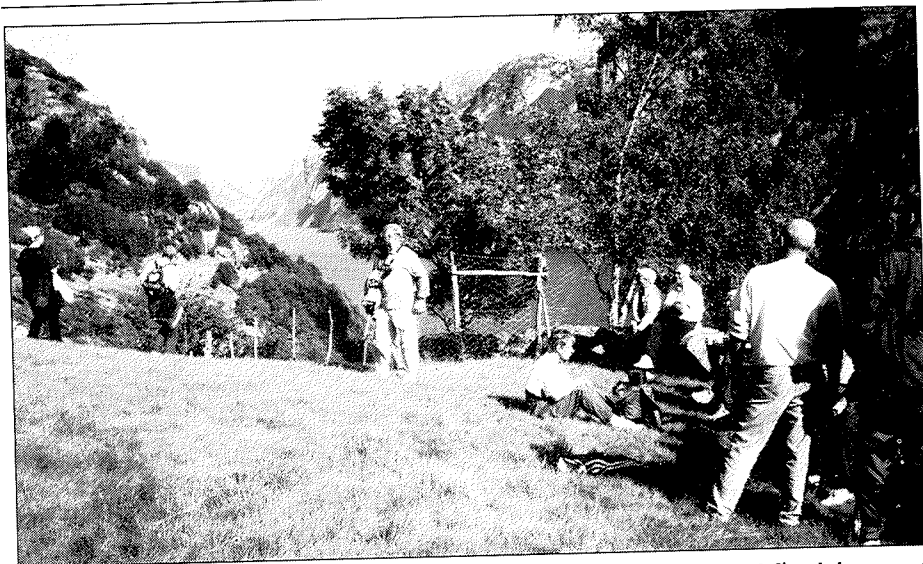
På bygdekvalden i oktober fikk Steinfrid og Tor Birkeland bygningsvernprisen for huset sitt på Feda. Studiesirkelen i slektsgransking på tirsdagene med flere deltakere vil også fortsette i 1999. Anne-Berit Erfjord er med i komiteen som skal lage plan over Kvinavassdraget.

Medlemstallet har i 1998 økt til 440. Vi vil takke for all positiv støtte vi får i bygda.

Kvinesdal januar 1999

for styret

Kenneth Trælandshei

Fra garden Dyrskog ved Ørdsalsvannet.

Aktiviteter i Kvinesdal Historielag i 1998

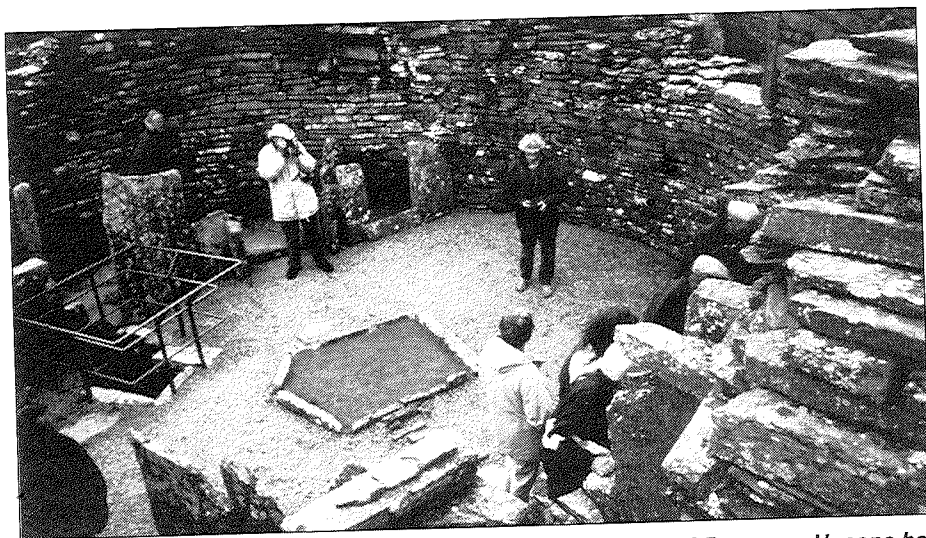
23. februar Årsskriftet ferdig
6. mars Årsmøte på Kvinesdal Videregående Skole. Samuel Gysland kåserte om Snartemofunnene. Lysbilder fra turene og mat. Ca. 60 var der.
8. mars Skitur på Knaben. Lite snø. Rundt 20 fikk stemplet trimkortet.
18. mars Årsmøte i Agder Historielag i Kristiansand. Vi møtte med fire fra styret.
26. april Fottur Røyselund – Ryggesås. Lett tur med fin orientering og besøk i kvekerhuset. Nesten 70 var med.
21. mai Kr. Himmelfartsdag. Fottur til Dyreknuden på Feda med friluftsgudstjeneste. Arrangementet var i samarbeid med Feda Menighetsråd og Feda Grendeutvalg. Kald vind men flott utsikt på toppen, og lunt i sola under gudstjenesten ved sogneprest Skiftun. Sang ved søndagsskolen, rundt 100 små og store var med.
1. juni 2. pinsedag. Fottur "sommerveien" Moi-Stakkeland-Bjørnstøl-Urestad. Naturlostur med Torfinn Hageland som naturlos. Ca. 110 gikk fra Moi og møtte ca. 35 fra Hægebostad Sogelag på Bjørnstøl. Fint vær, gjestfrie folk og fine kulturminner på garden. Buss tilbake fra Snartemo.

- 20.-26. juni Tur til Orknøyene med Arnvid Lillehammer som reiseleder for ei gruppe på 12. Flott tur, se referat.
12. juli Fottur Vatland-Unne Fjelle-Steinsland. Adolf Steinsland og Anna Gåseland ledet oss på gamle skoleveier. 64 var med.
23. august Fottur Guse-Opofte. Bra vær. Rundt 60 ble ledet av Martin Opofte som også tok imot alle på tunet og fortalte om garden. Fantehellaren ble besøkt og vi gikk på deler av den gamle postveien.
30. august Busstur med båttur på Ørdsalsvannet. Full klaff med sol og stille der 57 var med. Middag på Ørdsalen Kafe og tur til wolframgruva og på heimturen besøk på den bratte Dyrskog-garden med masse frukttrær. Fin orientering av kaptein/sjåfør.
8. september Slektsgranskingsgruppa startet opp igjen på biblioteket. Flere nye interesserte.
26. september Tur til Vordal Gard der Olav Netland viste maling av korn i det restaurerte kvernhuset. Denne lørdagen var mange opptatt med elgjakt, men ca. 30 var med på kornmalinga på garden som fikk bygningsvernprisen i 1997.
2. oktober Første runde i spørreleken "Ny blink på Kvinesdal" i Radio Kvinesdal. Programleder Terje Sindland, dommer Arnold Omland og historielaget hadde ansvar for spørsmålene.
18. oktober Folk fra Sjøfartsmuseet var på Øyeheia og undersøkte Sibbubåten.
28. oktober Reportasje i Sørnytt og Sørlandssendinga om Sibbubåten.
30. oktober Bygdekveld arrangert av Musikkens Venner og Kvinesdal Kommune. Vi er sammen med kommunen og banken i komiteen for Bygningsvernprisen som for 1998 gikk til Steinfrid og Tor Sigurd Birkeland på Feda for restaurering av Feddehuset.
23. november Trimavslutning i regi av friidrettsgruppa. Utdeling av premier på trimkalender og boka på Høge Varen.
27. november Finale i "Ny blink på Kvinesdal". I alt 12 lag med tre på hvert lag hadde da hatt 6 innledende runder og 3 semifinaler. Vinnere ble Kvinesdal Arbeiderparti. Her stilte Sigbjørn Rishes, Trine Nilsen Klungland og Odd Omland.
3. desember Grøtkveld på Kvinesdal Videregående skole. Åse Marie Leksbø fra Lyngdal fortalte om presteparet Gustava og Gabriel Kielland. Anna Elisabeth Øydne leste egne dikt. 43 var med.

Planlagte aktiviteter i 1999

11. mars	Årsmøte
14. mars	Skitur. Turen blir lagt etter snø- og føreforhold.
25. april	Busstur til Lindesnes med flere stopp i kommunen. Det blir servering på "Havfruen".
13. mai	Fottur Helle-Grimeknuden-Berghom. Det blir lagt opp til en rundtur, delvis på den gamle daleveien.
20. juni	Fottur på gamle drifteveier fra Seland i Fjotland til Oftedal i Sirdal. Det blir satt opp buss.
4. juli	Fottur til Nonskarknuden ("Norskeknuden")
29. juli	Olsokfeiring på Fjotland. Liten tur på Fjotlandsfjellet. Arrangementet foregår ved Fjotland Bygdemuseum.
15. august	Båttur med m/s Ann Mari. Fedafjorden og Hidra.
28. august	Fottur med dugnad. Vi går til toppen av Gaustadvia og setter i stand varden.
okt./nov.	Bygdekveid med utdeling av priser.
nov./des.	Førjulskveld.

Alle arrangement og eventuelle endringer blir annonsert i Agder. De fleste turene er med på trimkalenderen.

Fra turen til Orknøyene sommeren 1998. Her fra Broch of Gurness. Husene har trolig vært brukt i 1.000 år, først av piktere og siden av vikinger. Ildsted midt på. Foto: Johannes Hamre.

På land for oppmåling, fotografering og prøvetaking. Fv Jakob D Løvda, Asle Ek.

Nytt om Sibbubåten

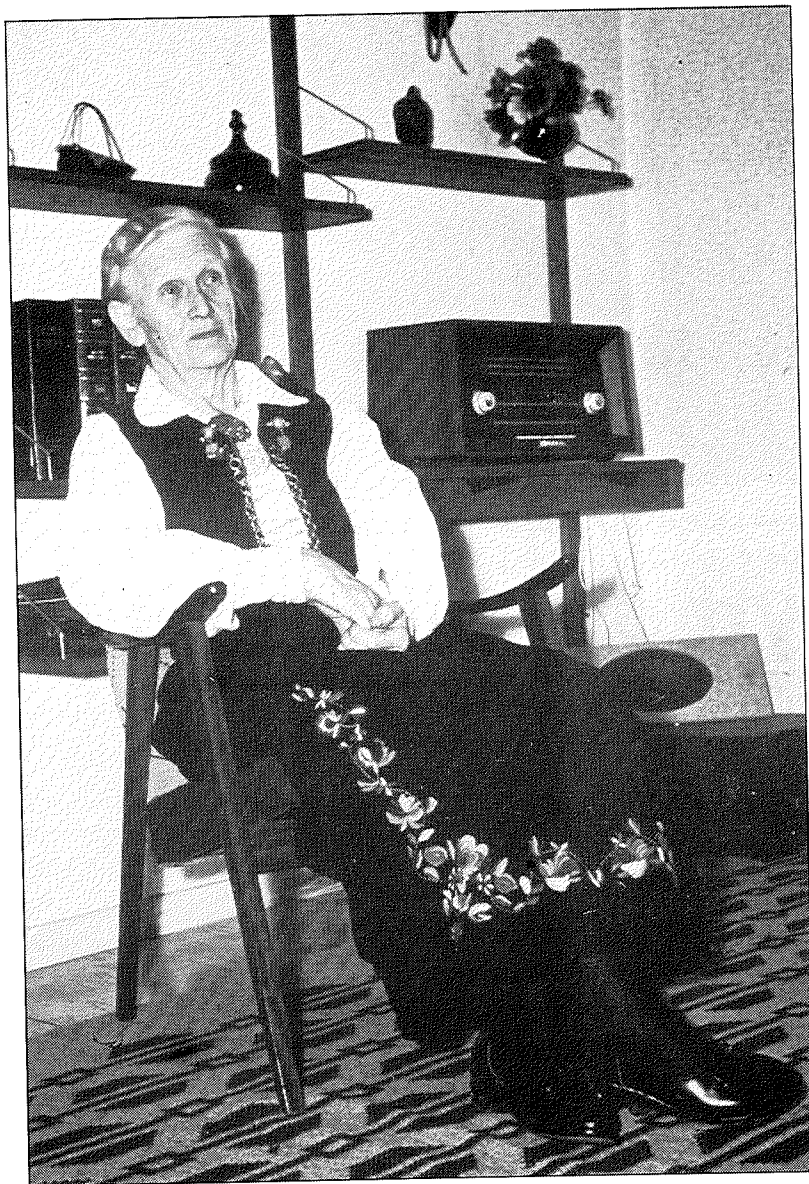
Av: Anne-Berit Erffjord

Sommeren 1997 fant Tønnes Tønnessen en gammel båt (pråm) på bunnen av Sibbuvannet på Øyeheia. Etter at funnet ble rapportert, og Norsk Sjøfartsmuseum fattet interesse for båten, kom Jakob D Løvda og Asle Ek fra Marinarkeologisk Utvalg i Farsund Undervannsklubb og foretok en foreløpig registrering av båten.

Det ble sommer og høst og båten låg på bunnen. Men 18. oktober 1998 kom dykkere til Sibbuvannet igjen. Det var de to fra Farsund-klubben, sammen med konservator Dag Nævestad og dykker Kenneth Øygaard fra Norsk Sjøfartsmuseum.

Båten ble forsiktig dradd på land, fotografert og registrert. Et stykke av en av trenaglene som binder båten sammen, ble tatt ut for å sendes til USA for C-14 datering. Folkene fra Sjøfartsmuseet fant båten meget interessant, og mange gjettet på alder. Det blir virkelig spennende å høre resultatet av dateringen.

Noen dager etter ble det sendt reportasje i Sørlandssendinga og Sørnytt om Sibbubåten. Folk fra Sørnytt var på Øyeheia og filmet Sibbuvannet. Båten lå da på bunnen igjen.

Trine Hunsbedt (1896-1971). Også i dette årsskriftet skal vi prøve å bli bedre kjent med dikteren av Kvinesdalssangen.

Prolog

til Vest-Agder Husflidslags årsmøte i Kvinesdal 30. mai

Av Trine Hunsbedt

Og nå skal me ha oss ein hugnadsam kveld
i saman med husflidslaget,
då vil eg få ynskja dykk hjarteleg
velkomen til Kvinesdalen.

Velkomen til oss til ei festleg stund
det er gildt å dykk alle få møta
og kan de dykk hyggja, så er det vel undt
for me likar med dykk å få røda.

Ja husflidslaget dei takk skal ha
for hjelpa dei gav oss så gjerna,
for vevstol dei sende og garn når me ba',
og til kursa me og fekk penga.

Og Bruskeland sjølv me helsar så varmt
han er nå den gjævaste gjesten.
Han godhug har for oss, og hjelper oss jamt
og vev me, så kjem han på festen.

Han tala då til oss, gjev ros og - litt ris
han vil meir ein skal nytteting veva.
Men mange som vev, tenkjer ei på det vis
dei med rosengang og smett helst vil streva.

Ja tok dei ein titt inn i heimane her
så vil de nok sjå det har mona,
for tepper, gardiner og putor ein ser,
det koseleg og lunt vert i stova.

Kvinesdal er ei bygd i trivsel og vekst
og folket det følgjer med tidi.
Bonden dyrker sin gard med traktor og med hest,
her er sauer og kyr som er fine.

Nye hus vert her bygd og fleir skal her bli,
når byggeløyve vert trygda.
Her er skular, fabrikkar og slikt som skal til
og meieri me gjerne vil byggja.

De fekk ikkje sjå bygda i vårbunad varm med grønklædde lidar og engjer, med blåveis og kvitveis som blygt tittar fram då snøen for alt dette stengjer.

De fekk ikkje sjå bygda i solstråleglans over blomstrande hagar og kollar. Nei i dag var det helst bå' hустre og kaldt, med snø over lidar og vollar.]

Vel møtt alle saman, og takk for de kom! Gjev kvelden dykk hyggja må gjeva, så at de alle herfra kan få, eit minne som kan bli til gleda.

Kvinesdøler på tur

Av Trine Hunsbedt

Mandag 22. juni skulle me eldre i Kvinesdal ha gratistur. Og dagen kom med strålende sol. - Me starta turen i 9-tida og 2 av dei store Kvina-bussane vart fullsett. Der var 80 med på turen.

Med kørde over Kvinesheia til Lyngdal. Derifrå gjennom Austad til Spangreid. Vegen der var smal med bratte bakkar og krappe svingar. Så den vegen var ikkje noe å ropa hurra for. Men det var moro lell, og ein sa, at om vegen var mindre god, så var det så spenande. Me stoppa nær kyrkja, og me var inne og såg oss om i den gamle fine kyrkja.

Så kjørde me ned til ein fin plass med sjøen, kaffikjelen kom fram, og snart satt me der nede og kosa oss med god mat, kaffi og brus.

Så gjekk turen vidare til Lindesnes fyr, der var fleire av dei sprekaste oppe i fyret. Der borte er det snau-blåst fjell og knatter, der bles det vel mest alltid, og i storm viser nok sjøen seg i all sin velde.

Derfrå kjørde me vidare til Vigeland, der me skulle ha middag kl. 3 eller kl. 15 som det nå heiter. Me vart vist inn i en stor sal med lange duka bord, der var det rom til oss alle.

Me fekk god middag og at det smaka godt, kunne vi forstå. Josef Hamre takka for maten.

Me kjørde så eit lite stykke til kyrkja. Den heiter Valle kyrkja, for staden der den stend heiter Valle. Her møttes sokneprest Elle fram. Han ønska oss velkomne og takka oss for me kom. Og han fortalde om den gamle fine kyrkja som var bygd i 1790-åra. Der var mykje fin rose-måling, især på alteret. Så var der eit vakkert maleri av ein stor søskinflokk. Dei fleste av dei var på kykjeveg i båt, då stormen uventa kom og alle drukna.

Der var og bilete av fleire prester. Ein av dei var Petter Clausen. Me fekk høyra om ei kona der i grenda som hadde gøymt ein liten avgud som ho bad til. Denne presten fekk vita om dette, og fekk tak i den. Bilet-hoggaren Vigeland har laga ei støtta, der denne presten stend med avguden i begge hender over hodet og skal kaasta den. Støtta stend like ved vegen til kyrkja.

Me song så: «Kirken den er et gammelt hus», og presten minna om at om tårnene fall, ville kirken alltid stå i minne av folk.

Så bar det vidare opp den vakre Audnedalen. Me var så heldige at me hadde Ryen i vår buss. Han er barnefødd på Foss, og fortalde oss mykje om bygda. - Då me kom høgare opp, det var vel i Konsmo, tok dei ein liten stans att.

Det leid på dagen så det var ikkje tid å koka kaffi, men kald kaffi, brus og mat kunne ein få.

Me kjørde så gjennom Eiken. På Haddelandsheia kunne me sjå mange store snøfenner aust i heia. Så kom me til vår bygd att. Og nå skilde me lag, ein buss kjørde vestredal og ein austre, så alle kom nær heimen.

Humøret hadde vore på topp heile dagen, og vår særns greie reiseleder Ryen sa at det var gildt å reisa saman med så mange «ungdomar». Den eldste på turen var over 91 år.

Så bar det ned dalen, og snart var me ved Kvinesdalsheimen og reisa var slutt for oss. Der var 10 med av pensjonærane, og noen av oss var ikke så gode i føttene, men me fekk alltid god hjelp, og var kanskje dei mest takksame for den gilde turen. Me hadde sett så mye vakkert og hatt det så greit, så me har så mykje å takka for. Først Kvinesdals kommune som gav alt. Og så dei som hadde alt strevet og stelte alt så godt for oss. Det var reiselederen Ryen, sosialsjefen, søster Sally og søster Tove. Hjertelig takk til dere alle, også til bilførerne for særns grei kjøring.

Me på Kvinesdalsheimen skal få ny styrar frå 1. juli. Han var og med. Han kom fra Nord-Norge og fekk nå sjå litt av vårt blide Sørland. Der er nok stor skildnad både på natur og folkelynne, men me ønsker han velkommen, og me vonar at han og familien kan trivas her.

Trine Hunsbedt

Agder Historielag

Kvinesdal Historielag er et av 46 lokale historielag i Aust- og Vest-Agder som er tilsluttet Agder Historielag. Agder Historielag har 1300 direkte medlemmer.

Som direkte medlem får du årsskrift og medlemsbladet Egde.

I tillegg arrangeres årsmøte, kurser, reiser m.m. Medlemmer av lokale historielag kan delta på disse. Her nevnes noen bøker og publikasjoner som laget selger:

Årsskrift nr 1 - 54 (noen utsolgte).....	kr. 20,-
Årsskrift nr. 55 - 65 (noen utsolgte).....	kr. 50,-
Årsskrift nr. 66 - 73 (noen utsolgte).....	kr. 75,-
Årsskriftkatalog	gratis
Agders Historie 1840 - 1920.....	kr. 390,-
Agders Historie 1920 - 1945.....	kr. 390,-

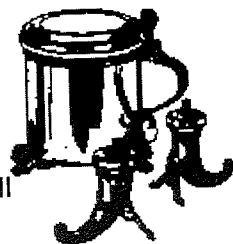

Medlemmer får 25% rabatt ved kjøp av årsskrifter for kr. 400,- eller mer. Porto og eksp. kommer i tillegg. Årskontingent kr. 170,-

Innmelding / bestillinger sendes til:
Agder Historielag
Postboks 136
4601 Kristiansand S.

GULL ♦ SØLV
EMALJE
TINN

i moderne
og
tradisjonell
stil og
design.

GLASS OG STENTØY
KOSMETIKK

STORT UTVALG I GAVER

Einar E. Egeland A.s

4480 KVINESDAL - ☎ 38 35 01 40

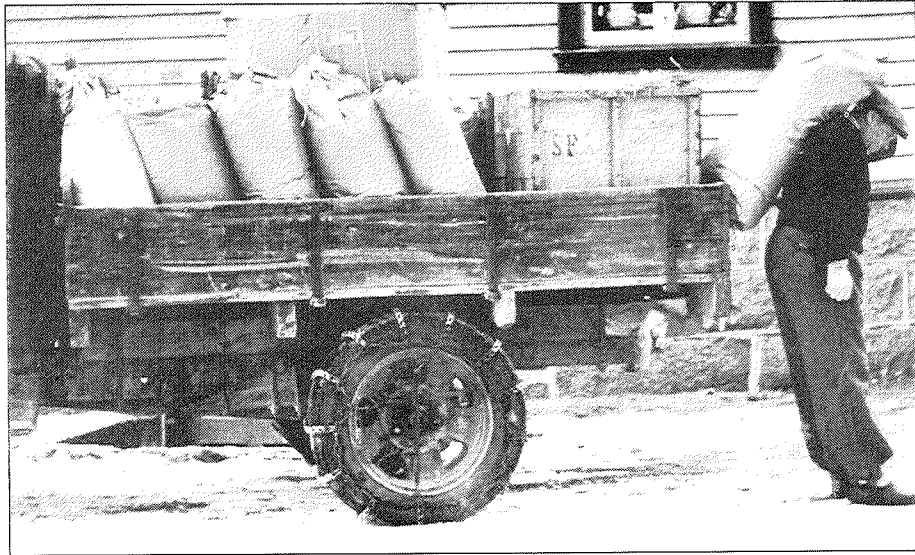

7. klasse ved Austerdalen Skule. Bak frå venstre: Frode Jerdal, Katrine Moi, Ronny Biktjørn, Wenche L. Høydal, Stian Løland og Sven G. Hunsbedt. I midten: Sondre Solli, Veronica N. Erslund, Finn Ola Jerstad, Linn J. Bauge og Ole J. Galdal. Framme: Sondre Haugland, Leivar M. Moland og Roar Eriksen.

Aron Lillemoen

7. klasse ved Austerdalen Skule har i løpet av høsten 1998 snakket med flere personer om Aron. Intervjuene med Marie og Reidun (to av barna til Aron og Thalma) og Pauline Teigelid blir gjengitt i sin helhet - dessuten enkelte "klipp" fra andre intervju.

Hjertelig takk til alle elevene i 7.klasse - og en ekstra takk for godt samarbeid med klassestyrer Sven Gerhard Hunsbedt. Også en stor takk til Sigrd Lien for artikkelen "Minner fra Litlemonen" som følger like etter.

Aron Lillemoen

Marie og Reidun fortel:

- Pappa blei født på Lillemonen 23.juli 1904 som den yngste av sju søsken. Bestefar, Andreas, kom frå Rebås og bestemor, Maria, kom frå Førland. Som liten har han fortald at han hadde kaninar og hund. Han kunne mange historier i den tida det bare var lampelys. Då blei han mange gonger redd for skrømt. Dei eldre søskena passa godt på han som liten. Han lærte alt frå han var liten å ha folk rundt seg. Mange var dei sjølv i familien og i tillegg kom folk til butikken, samt at folk som skulle til Fjotland overnatta på Lillemonen. Plassen fungerte som ein slags skysstasjon.

- Seinare var han på Gimlemoen i militæret. Det var i 1925 og han var i spesialkompaniet. Han gjekk i skomakerlære og sydde bl.a beksaum-

støvlar. Dei har me ennå her i huset. Vidare gjekk han i snikkarlære og laga skrivepult, ski og seng. Han arbeidde også med å setja opp dei første lysstolpane i Austerdalen. Dei spesielle skoa som han brukte for å klatre opp i stolpane ligg her ennå.

- Han arbeidde også mykje som smed og sykkelreparatør. I smia hadde han essa. Der har me vore med og trødd blåsebelgen. Han gjekk mykje rundt og la inn drikkekar og gjorde røyrleggjararbeid. Ute ved smia hadde han bensinpumpe. Ei tid arbeidde han i verkstaden til I.G. Konsmo. Kanskje var det her han traff mamma. Ho kom frå Greipstad og er søster til Anna, kona til I.G.

- Han kjørte også drosje. Han hadde fleire bilar. Spesielt hugsar eg ein mørkeraud Plymouth. Det var så spennande å gå inn i den.

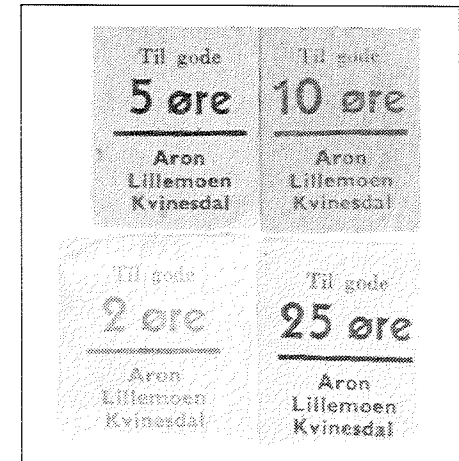
Det var så moro å vera med og køyre bil. Ofte kjørte han ungdomsgjengar på dans til Vonheim eller andre stader. Det hende han måtte ut midt på natta for å henta jordmor. Ofte kjørte han folk til doktoren. Under krigen var det helst å sykla eller bruka hest og kjerre. Me var overalt på sykkelen bl.a Rafoss og Rebås.

- Før 1930 var butikken bare eit rom. Sidan blei veggene til kammerset slått ned og det blei noe betre plass.

- I den tida måtte alle varer vegast opp - smør, salt, havregryn, mjøl og alt anna. I kjellaren stod ei tønne med parafin. Frå den gjekk det ein slange opp i butikken og der kunne dei pumpa opp parafin i ein fin behaldar. Vidare var det ei kaffikvern, der måtte me mala kaffibønnene.

-Då dei holdt på med jernbaneutbygging var det ei spennande tid. Det kom mye folk og butikken var blanda med rullegardin. Folk venta på rutebussen.

- Når det nærma seg jul var det ekstra gøy. Då kom ei tønne med druer som låg i kork. Til jul kom det også appelsinar. Når desse tinga kom, då var det jul ! Kvoten var så liten at pappa måtte vega opp og dela ut i forhold til størrelsen på familien. Liknaden tøyrollane. Her måtte han måla opp, slik at dei som ville ha fekk litt kvar. Også tøyvarene var det rasjonering på, det same galdt sjokolade. Slik var det heilt fram til 1952. Forsyningsnemda delte ut rasjoneringskort til kvar familie. Når merka blei bytta inn i varer blei dei stukke inn i eit rom i ei kasse. Det største rommet var mjølmerka.

- Den første tida mamma kom opp var det forferdeleg dårlege tider. Folk hadde ikkje pengar. Når dei fekk varer av pappa kom dei med smør og egg som betaling. Slik byttehandel var ikkje så populært, fordi pappa måtte bringa desse varene vidare til handelsreisande når han handla med dei. Det likte dei ikkje.

- På denne tida var det også lite vekslpengar i omløp og det måtte lagast spesielle merke som fungerte som tilgodelapp. På dei merka stod det: TIL GODE-ARON LILLEMOEN, KVINESDAL. Merka kunne lyda på 2 øre, 5 øre, 10 øre eller 25 øre.

- Han kjørte også rundt gjødsel til folk. Det var 100 kg sekkar som kom til Sandvatn stasjon med jernbanen. Pappa hadde vore heldig å få tak i ein liten lastebil etter krigen. Med den kjørte han varer rundt til folk. For oss var det ikkje moro å sitja bakpå, det var litt flaut og ikkje minst kaldt. Når dagen var slutt var han nok mange gongar trøyt, for sekkane var jo tunge og mange.

Bak disken: Aron og Thalma Lillemoen, vidare Helen Rødland, Anna Espeland, Charlotte Rødland og Aud Espeland.

- Butikken hadde oppe til seine kvelden. Folk sat der og prata, gjerne til klokka ni om kvelden. Av og til hende det at kundar kom etter stengetid òg.

Inne i butikken var det spyttebak den første tida eg kan minnst. I den spytta folk skrå. Men etter kvart blei det slutt på dette.

- Under jernbaneutbygginga var det som sagt folksamt på Lillemoen. Då leigde me ut delar av huset og ei tid budde det tre familiar i vårt hus. For eksempel budde fam. Solbaken hos oss. Dei hadde ein son og leiga eit rom og eit kott. Her hadde dei stove, kjøken og soverom. Slik utleiging var vanleg i heile dalen. Hengebrua over Litleåna til Moi var viktig for butikken. Det har vore hengebru der så lenge eg kan minnst og ho har blitt reparert fleire gonger.

- Av og til kom fantefylje til Lillemoen. Pappa kunne ikkje nekta dei å koma inn i butikken og heller ikkje å sova i løa.

Men han var mange gonger redd for dei røykte og han var redd dei skulle setja fyr. Eg trur ikkje han sov så mykje dei nettene fantane var her. I ei leikestove kunne dei gå inn og koka mat. Fante-Olava blei ein av fantane kalla.

Mange av desse fantane var fine, serleg jentene. Ofte var dei reinslege og fine i kleda. Eg minnst ei av dei kom inn i fjøset i ei svært fargerik golfjakke og mørk i ansiktet.

- Under krigen hende det at tyskarane kom inn i butikken for å handla litt. Det var ikkje mykje gøy! Dei kom på svære hestar eller hest og innebygde vogner.

Men så fekk Astrid differi. Me kunne ikkje gå på skulen og butikken blei lukka. Då holdt også tyskarane seg unna for denne sjukdomen var veldig smittsam. Mamma budde med Astrid på eit lite loft. Ho måtte koke koppar og kar.

- Ellers kan eg minnst at me hadde mange musikkinstrument i huset. Det blei ikkje så mykje speling av det med oss, men pappa spelte hardingfele. I gamle dagar var han med og spela i leikarringar i ungdomslaget og seinare i musikkorps på bedehuset.

- Pappa var ein ivrig jegar, fiskar og friluftsmann. På eit av bilda me har, har han vore med nokre kompisar på Moisheia for å fiska. Etterpå har dei hengt fiskane tett i tett på ei lang line. Du skulle sjå for fisk! I marka her fekk han tiur og i Åna fiska han småaure til katten. Ellers likte han seg når våren kom og han kunne ut og stella med jorda. Då var han vel lei av å stå i butikken. Han likte å kjøra mækk, havra og så.

**- Hadde Aron nokon konkur-
rentar?**

- Det måtte vera samvirkelaget oppe med Dammen. Her nede i Austerdalen var det bare desse to butikkane. Den på Lillemoen som bestefar starta med og Johan Stokkeland med Dammen.

**- Fortel om Aron og sølv-
revane!**

- Det minnst eg ikkje så godt, men eg kan minnst bura. Han hadde bl.a ein andrepremie rev og den trur eg berre hadde tre bein.

Så var det ei natt det blei slikt leven i hønsegarden. Me hadde hønse i eit bur nede ved bekken. Pappa opp og av stad med børsa og så såg han ein rev som ville ta hønse. Han skaut reven, men så viste det seg at det vat premiereven! Sin eigen rev hadde han skote! Mamma fekk reven stoppa ut og hadde han rundt halsen. Reven finst ennå, men oppdelt som pynt på ei kåpe.

- Var Aron ein god far?

- Ja, det var han! Han var ein god og snill far. Men han var full av leven. Han var i sitt ess når han kunne skøya. Det var det greiaste han visste når han fekk andre til å le. Var han ein gong sorgfull holdt han det for seg sjølv. Me hørde lite klaging.

**- Korleis var det å driva butikk i
dei harde 30-åra?**

- Eg trur dei hadde det vanskeleg mange gonger. Det var lite varer og folk hadde ikkje pengar. Men han hadde ein del trufaste kundar som handla jevnt. Hadde dei ikkje budd på gard, er det ikkje sikkert me hadde greidd det. Når jernbanefolka kom i slutten av 30-åra tok handelen seg opp.

**- Var det nokon gong brann på
Lillemoen?**

- Ja, det har brunne to gonger der oppe, men ikkje så lenge me har levd. Det siste huset som står der nå, blei bygd opp i 1927. Eg trur også det brann i bakeriet ein gong. Her bakte dei brød i ein gammal bakarovn, men det var før vår tid, helst før og etter århundreskiftet. Der ute er også ei stor gryte dei kokte klær i.

- Reparerte han syklane dokka?

- Pappa sette saman sykklar til oss av gamle sykklar. Dei brukte me til og frå skula. Då me skulle for presten på Liknes fekk me nye sykklar.

- Når overtok Aron butikken?

- Mamma kom til Lillemoen i 1930 og eg trur han begynte å handla same året. Bestemor døydde i november det året. Bestefar var jo eldre og kunne ikkje lenger ha noko med butikken.

- Hugsar dokke noe spesielt som hende under krigen?

- Eg kan ennå høyra duren av bombeflya som kom over her og skulle bombe Knaben. Då veit eg folk var redde for at det skulle bli gjort feil, slik at bomber skulle treffa andre stader. Ellers måtte folk blenda med rullegardin, slik at dei ikkje skulle sjå lys frå husa. Dette galdt også butikken.

- Var Aron ein god forretningsmann?

- Han likte å handla. Han likte å kjøpa inn fine ting og selja ut i butikken. Naboen vår, Pauline Teigeli, sa jo akkurat at det var utruleg mye fint på butikken. Ho var med og selde ut då pappa blei sjuk. Han var glad i pynteting og fekk mye av det inn til jul.

- Var Aron mykje ute og fiska?

- Han gjekk mykje til Åna. Men når det begynte å kribla ekstra mye då måtte han av stad på heietur. Det var vel mest i yngre år og mens me var ungar. Broren, Hans, kom heim frå Amerika med ei fin fiskestong til pappa.

Seinare fekk han ei dobbelløpa hagle.

- Butikken fungerte også som eit postkontor. Brev kunne leveras inn der og han sendte dei med rutebussen til Liknes.

- Når brødkassen kom med rutebilen var det stor stas. Av og til kom det kassar med sild. Dei stod utanfor og folk kunne forsyne seg der. Han skar også opp ler til sko med ein stor krum kniv. Vidare selde han vindusglass som han skar opp på disken.

Etter krigen tok han i mot rips og ull. Ulla blei send til Flekkefjord ullvarefabrikk og ripstønnene sendt til konserverfabrikk i Grimstad.

I den tida me stod på butikken var opningstida frå klokka 8 halv-9 tida til klokka 5. Bussen kom i 4-tida og stoppa på Lillemoen med posten. Då var det folksamt i butikken.

Posten kom i ein sekk som pappa la på disken og las opp. Ein god del av dei nærmaste husstandane fekk posten hit.

- Var det mange fantar hos Aron?

- Ein gong var det eit stort følgje på 10-14 stykker, kanskje fleir. Andre reiste alene og dei var ofte innom butikken og kjøpa eit eller anna.

Hadde fantane noko å selja?

- Ja, han kjøpte mange vispar av dei. Dei var ikkje så gode for metallet blei mørkt når dei rørte i gryta med dei.

Fiskefangst frå Moishesha. Fv: Steinar Moi, Aron Lillemoen og Alexander Moi.

- Kva slags dyr hadde Aron på garden?

- Han hadde kyr, hest, sauer, høns og gris. Eg kan minnst at me hadde gris under krigen. Ein gong måtte I. G. Konsmo flytta opp hit og då hadde han og ein gris med seg. Desse grisane gjekk saman ute og dei var lause. Då hendte det at vår gris datt opp i brønnen og drukna. I. G., kona og barna kom hit med hest og kjerre. Dei blei ikkje her så lenge, kanskje bare i noen få netter. Pappa og I. G. var svogre. Mamma og Anna, kona til I. G., var søsken. Mamma kom vel her då Olav blei født i 1928.

- Pappa likte, som me alt har sagt, å vera ute i det fri. Når søndagen kom måtte me ut på tur. Han hadde alltid med seg kaffikjelen og me reiste fleire stader på Kvinesheia og til Fjotland.

Om søndagane kunne me sitte i eplehagen og drikka kaffi. Elles hadde me ein plass som me kalla Støa oppe i marka. Der var me saman med dei frå Gullestad og Rafoss og kokte kaffi. Mamma hadde laga til akkurat som ein liten hage med grasplen og bærbuskar. Her kunne me plukka nøtter på eit tre.

- Blei Aron lei av å stå på butikken?

- Det blei han sikkert, men han sa ikkje så mye. I dei siste åra dabba handelen av og det var ikkje så mange folk som kom. Veggen forbi Lillemoen blei lagt om i 60-åra og då blei det ikkje så lett for folk å stoppa. Då foreslo eg at han skulle begrensa opningstida, men det ville han ikkje.

- Når dei handelsreisande kom var det alltid så moro. Dei hadde med seg mange koffertar.

Då eg var liten stod eg på ein koffert for å nå opp til disken og sjå på alt det fine dei hadde med seg. I den tida kjøpte han rett frå dei handelsreisande. I seinare tid hadde dei bare prøvar med seg og så måtte me bestilla og få varene tilsendt.

- Av dei som stod på butikken hugsar eg Agnes Hauan, Marie Tingvatn, Anna Kvinlaug, Sigrid Årli, Anna Dugan, Ingeborg Vatland, Inga Kvinlaug og Ingrid Eidjordet.

INTERVJU MED PAULINE TEIGELID

Pauline fortel:

- Aron overtok butikken i 1930 etter foreldra Andreas og Maria. Eg begynte å jobbe på butikken i 1931-1932. Dei budde på butikken då. I tillegg til butikken hadde dei også gard. Eg var med og jobba på garden også.

Butikken var oppe kvar dag, og den var oppe lenge, særleg lørdagane. Då pleide det vera mange ungdomar der. Dei samlast der og prata og kjøpte som regel litt snop og guttane kjøpte tobakk. Då kunne butikken vera oppe til kl. 10.

Han selde veldig mye fint. Han hadde alt frå pompespiker til brød. Mest kolonialvarer, men også manufaktur og tøyvarer. Han hadde sykkelverkstad og sykklar.

- I begynnelsen av 50-åra reiste me barna ut i den store verda og mye av det som skjedde vidare kjenner me ikkje så godt til. Men då pappa blei 60 år, i 1964, tok Reidun mamma og pappa med til Danmark. Det var første gongen dei var utenlands. Då passa eg og mannen min butikken, seier Marie. Dei kunne jo ikkje reisa nokon stad i dei tidene, bundne som dei var til butikken og garden. Det var ikkje noko som heitte ferie då.

Han var ein mann med godt humør, og var god til å driva forretning.

Eg vil og gjerna fortelja om foreldra til Aron som heitte Maria og Andreas. Det var dei han var oppkalt etter (Aron Markus). Dei budde på Lillemonen så lenge dei levde. Ei tid stelte eg floren om morgonen og då var ikkje dei andre kommen opp. Då satt eg og Andreas og spiste frokost og han fortalte om då han var ung. Vi kalte han Bebbe. Vi visste ikkje stort anna namn.

Foreldra til Aron dreiv òg bakeri. Maria var flink til å baka bollar og brød.

Så vil eg nevna den hagen Maria hadde, for den var eineståande. Eg trur ikkje det var maken til hage i heile

bygda. Ho var så interessert i alle ting, blomstar og alle mulige slags bærbuskar. Ho holdt på i hagen lenge etter at dei andre var gått til sengs.

- Kor fekk han alle tinga han selde ifrå?

- Det var veldig mange handelsreisande som reiste rundt og selde. Dei kom frå Flekkefjord og Kristiansand og hadde med koffertar med varer som han kjøpte frå.

- Trur du han var ein god forretningsmann?

- Ja, han var ein god forretningsmann og med eit godt humør. Alle likte å gå til Aron.

- Kor budde han?

- Han budde lenge på Lillemonen. Seinare kjøpte han garden av Ingeborg Olsen og dei budde då her på Monan.

- Gjekk butikken godt?

- Butikken gjekk godt, trur eg. Men av og til kunne det vel gå litt opp og ned. Då anleggsfolk kom her til bygda handla dei mye der så då gjekk handelen veldig godt. Men det kunne jo vere nedgangstider òg.

- Kven var det som pleide å stå bak disken?

- Det var forskjellig. Eg sto av og til, men det var mye Aron. Thalma var der også.

- Kor mange barn hadde Aron og Thalma?

- Dei hadde tre barn, Marie, Astrid og den minste, Reidun. Eg passte mye Marie då ho var lita. Astrid blei fødd den månaden eg hadde bryllaup

og ho var i mitt bryllaup då ho var tre veker, men det hugser ho nok ikkje.

- Syntest du det var gøy å jobbe der?

- Eg likte meg veldig godt på butikken og hos Aron i det heila.

- Det var så omskiftande arbeid. Det var noe av kvar slag, både inne og ute. Så eg likte meg godt.

Det var som regel mye folk om kvelden, for då kom posten. Då kunne dei kjøpe noe hvis det hadde kome noe nytt. Andreas, mannen min, pleide å gå opp om kveldane for å henta posten og då kom han som regel heim med noe nytt hen hadde sett hos Aron.

Til slutt fortel Pauline om då Aron blei sjuk:

- Eg hugsar den siste jula Aron levde. Han hadde kjøpt inn ein masse med fine ting. Men så blei han sjuk og måtte på sjukehuset. Eg arbeidde på Utsikten turisthotell, men Aron og Thalma spurte om eg kunne ta meg fri og hjelpe på butikken. Akkurat den jula var det ein veldig handel for det var så mykje fint Aron hadde kjøpt inn til jul.

Det kom kundar frå alle kantar, frå Liknes, Ytredalen, Haugland, Vatland og heilt frå Fjotland. Det kom stadig mange nye kundar, for det var ingen som hadde så mye fint på butikken som Aron hadde i den tida. Eg har mange av tinga ennå blant anna eit kaffeservice i porselen, ein fin mugge, tekane, ei kaffikvern, ei fin korg, salt og pepperbøsser og ennå meir. Til å vere i den tida, for så lenge sidan, var det eineståande.

Frå intervju med Finn Jerstad :

- Kjøpte du ein eller annan ting så sa han: "Det er fine greier å bevare okke det er fine greier!" Men så var det ein gong han foreslo noko anna som me også burde ha. Då svara eg: "Nei, det vil eg ikkje ha, for det er bare noko dritt!" "Å, bevare okke", sa Aron, "ja det er bare noko dritt alt i hop!"

- Ein gong var det ein handelsreisande som kom til Lillemoen. Dei reiste rundt og selde varar til butikkane. Den handelsreisande presenterte seg, og han tok Aron i handa og sa: - God dag, det er han Stormoen! Då svara Aron: - Å, bevare okke, dette er bare Lillemoen!

Frå intervju med Aleksander Moi:

- Aron var ein munter mann og han svarte på ein slik måte at det var moro å høyra på. Han laga på mange måtar sine personlege vitsar som me andre kunne humra og le av.

- Aron hadde også ein eigen måte å behandle kundene på. Han gjorde seg veldig liketil og smålåten. Når ein kunde kom inn i butikken, kunne han sei: - Å hoi, å bevare meg, er det den mannen !.

Frå intervju med Anna Larsen:

- Ein gong var eg med far min for å handla. Far min hadde ein sekk og der hadde han egg. Så skulle han ta ut egg, for han måtte jo vega dei. Men dei var så vonde å få ut av sekken. Aron stod og såg på, så sa han: - Du Andreas, eg trur det er vanskelegare for deg å få ut eggan, enn for høna!

Bli ny på håret, nå til våren og sommeren!

Timebestilling eller "Dropp innom"

Sofies Salong Eftf.

Liv Siri Nilsen

Fjotlandsgata

Tlf. 38 35 01 10

Minner frå Litlemonen

Av: Sigrid Lien

Mine første minne frå Litlemonen er handleturar med mor. Det var så gildt. Mor hadde med eit smørstykke. Det var fint innpakka i eit kvitt klede, og ho bar det i ei korg på armen. Aron tok imot smør for folk, og så blei det handla for pengane.

Me hadde òg oljebomma med oss, me måtte alltid ha olje i hus. Me hadde ikkje elektrisk lys og måtte bruka parafinlampe inne og parafinlykt i floren.

Det gjekk fort ned Mannekleiva, langs Breiveien til Moi og ut Moishaia. Me måtte over Linsebrauna (hengebrua). Det var spennande å gå over den, særleg når åna var stor. Då linsa brauna over det farlege elvedraget. På Litlemonen var det bjølle over døra. Den ringa når me kom inn i butikken, eller kråmbua som me sa. Aron stod bak disken, blid og rund med blyanten bak øyra. - Bevare seg, er det dokke som er ute å gjenge, sa han.

Det var som eit eventyr å koma inn til Aron. Her var alt som tenkast kunne: synåler, tråd, knappar, tøyullar, spikar, skruar, alt mulig. Mjøl, salt, sukker, gryn og kaffi i skuffer bak disken.

På krokur i taket hang pøsar og spann, fjøslukter, lamper, bjøller, klavar og anna som kunne hengast opp. På framsida av disken hadde fargerike reklameplakatar plass: Bjellands fiskebollar, Asbjørnsens tobakk, Stomatol m.m.

Og så parafinpumpa! Den stod ved veggan på framsida. Oljebomma blei sett på eit Brett. Aron pumpa opp 5 liter i ein glassbeholder. Så skrudde han på ei kran og parafinen rann ned i oljebomma.

Mor handla det ho trengde. Kaffi, sukker, gryn, og for 10 øre i gjær. Alt måtte vegast opp i papirposar. Gjær i ein spiss pose. Eg fekk ein pose drops. Ein full spiss pose for 10 øre. Dropsspanna stod på disken. Dei var så fine med bileder i mange farger utanpå. Var eit spann nesten tomt, fekk me kjøpa det. Det var stor stas med all dropsen som var att i bunnen. Det låg òg post på disken. Brev og blad.

Likevel, det er julehandel på Litlemonen, saman med far, som står i eventyrets glans. Det gli tra og skein alle stader, og så lukta det jul. Aron åpna lemman i disken, og eg fekk koma innanfor. Å for ei herlighet!

Her var kuler, glitter, flagg, nissar, englar og glanspapir. Pengar var det lite av og fristelsa var store. Men alltid blei det litt ny pynt til juletreet. Eit spir til å ha i toppen. Skjørt og fint. Det låg i ei øskje. Me bruka ikkje stjerne i toppen av treet den gongen, då eg var liten.

Far handla ryggsekken full. Risgryn, neter og appelsinar. Og så sirup. Sirupstønna låg på ein krakk. Det var kran i ho. Ein gong kjøpte far ein fin rosete mugge. Den blei fylt med sirup til jul. Å, for ei herlighet! Det var enkle gleder den gongen.

I 1947, som 17 åring, starta eg som butikkjente på Littlemonen. Heilt utan erfaring. Aron var ein tålmodig læremeister. Så var det å fylla erter, gryn, kaffi og anna i posar. Vega nøyaktig og regna ut prisen. Alt skrive fint på regning og lagt saman. Det hang ei stor snelle med hyssing i taket. Ein måtte binda rundt posar og pakkar. Aron hadde eit knep, med tråden rundt fingeren. Så rykte han den av. Det lærde eg aldri. Eg måtte bruka saks.

Folk sola skoene sine sjølv. Det var rasjonering og lite nytt å få kjøpt. Leret kom i store stykker, tykt og hardt. Heldigvis var det helst menn som skulle ha ler. Dei kunne skjera av eit stykke sjølv. Ein gong gjekk det litt gale. Eg heldt i lerstykket og mannen skar. Så glei kniven og smeia fingeren min. Det var bare eit kutt, men det blødde og eg måtte få fille på fingere.

- Å, bevare seg, han kunne ha skore av deg heile fingeren, sa Aron etterpå.

Det var rasjonering på det meste. Rasjoneringsmerka var like viktige som pengar. Og så alle ekstramerka med tilleggsrasjonar f.eks til jul. Det var mye å halda orden i. Tobakken var rasjonert. 1 øskje røyketobakk kosta kr. 2,24 i 1947.

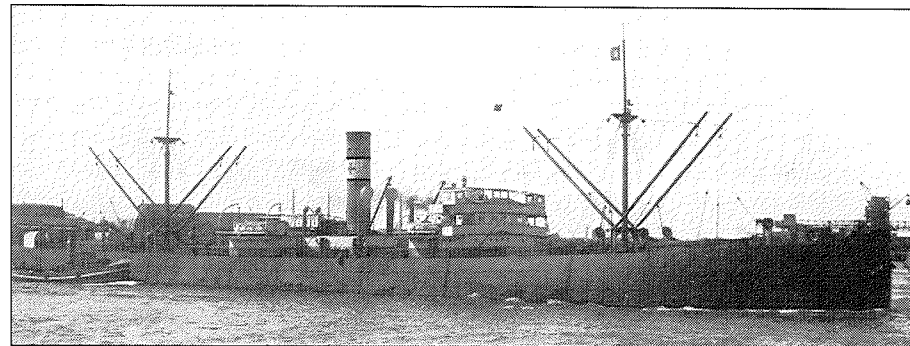
Ein gong kom ein handelsreisande innom. - Er det dotter di, spurde han og såg på meg. - Nei, svara Aron. - Eg tykte dokke såg så like ut, sa den handelsreisande. - Ja, bevare seg, visst er me like. Me har nasa midt i fjeset begge to, sa Aron.

Telefonen var òg ein heilt ny opplevelse for meg. Eg hadde aldri tala i telefonen før. Så ein dag ringa det og ein stemme sa: - Dette er Hans på Littlemonen! Hans var komen heim frå Amerika, der han hadde vore sidan før krigen. Aron hadde lastebil, og Hans blei henta på Sandvatn stasjon. Eg fekk 2 fine amerikanske lommestørklær av han. Då eg takka for dei sa han: - Ja, du kan ha dei!

Hans budde på Littlemonen og nå blei det mange i huset.

Thelma må ikkje gløymast. Alltid like blid og roleg, stelte ho så godt for oss alle. 7 daglege menneske. Fjøsstell hadde ho òg. i tillegg tok ho ei hand med på butikken når det trengtes. Aron hadde ei smie på andre sida av vegen. Her reparerte han sykklar for folk. Han lodda òg gryter og kar, pøsar og spann som var blitt lekkte. Ingenting blei kasta før det var heilt ubrukelig i den tida.

Mange gode minne knytter seg til Littlemonen - Aron, Thalma, Marie, Astrid, Reidun og Hans. Eg minnes tida der med glede!

"Alfred Nobel" registrert i Flekkefjord var første båten Trygve Briseid mønstret på.

Erindringer fra et langt liv på sjøen

Av: *Trygve Briseid*

Jeg ble konfirmert i 1923 og vi var da 32 konfirmanter i Feda Kirke. Straks etter fikk jeg jobb som disken-springer og altnuligmann på Rørvik og Feda handelslag, der hvor banken nå er. Det var et slit uten like og kr. 50 pr. måned. Det var John Rørvik som var bestyrer. Han drev gård på Lindland og var bare nede på handelslaget utpå ettermiddagen med en sinna rød hest. Jeg brukte den når varer skulle hentes fra «Kvina» som gikk i rutefart på Flekkefjord og Kvinesdal, samt innom gårdene langs fjorden.

Etter et år i den jobben var jeg luta lei strevet og i september 1925 reiste jeg ut som dekksgutt på D/S «Alfred Nobel» av Flekkefjord.

Vi var flere som reiste sammen, og gikk ombord i båten i Rotterdam. Den gikk i malmfart på Wabana, New Foundland og Rotterdam, 6 turer hver sommer. Båten var på 9.200 dwt og forholdsvis stor i den tid. Vi var 25 mann akterut i 3-4 små lugarer eller «ruffen» som det het den gangen. 13 mann på dekkssiden og 12 på fyrbøtersiden, i dobbelthøide køyer. En liten messe og vaskerom på hver side uten varmt vann. Det måtte varmes opp på kjeletoppen når en skulle vaske klær eller dusje.

Vi hadde mange, harde turer over Atlanteren, spesielt utpå høstparten. Dette var jo en holkendecker og en måtte springe mange ganger mellom sjøene som fosset innover dekket på

last når en skulle hente maten i byssa midtskips. Ut i september ble det som oftest å laste kull eller koks i Bristolkanalen for lossing en gang i Alexandria, Colombo og Java. Deretter til Vest Australia og laste korn for Nord Europa via Cape Town og Kanariøyene.

Jeg var dekksgutt i 6 måneder, derpå jungmann i 6 måneder, lettmatros et år og matros i et år. Således var jeg ute i 3 år, fra jeg var 16 til 19 år, uten ferie. Var hjemme da i ca. 3 måneder og så ut fra Lerviga med en Oslobåt som het «Botn», ca. 1.600 tonn. Ble der ombord i 1½ år som matros og i forskjellig fart på Nordsjøen, Østersjøen, Hvitehavet og Middelhavet.

Høsten 1930 ble det inn i marinen, 6 måneder på gamle «Heimdal», i fiskerioppsyn på Finnmarkskysten. Utpå våren 1931 mønstret jeg ut på D/s «Cis» av Farsund, eid av Brøvigs rederi, og ble der i 1 år før opplag i Farsund. Der ombord hadde jeg da tatt kystskipperskole pr. korrespondanse, da jeg synes min lærdom fra folkeskolen var for minimal. Begynte da på styrmannsskole i september 1932 og var ferdig sommeren 1933.

Det var dårlige tider for skipsfarten og mange båter lå i opplag, så noen jobb med bare styrmannsskolen, var utenkelig. Jeg meldte meg derfor inn på radioskolen i Kristiansand, og begynte der i september 1933. Hadde spart meg opp noen kroner mens jeg seilte som matros, så det holdt såvidt til begge skolene. Ingen hjelp eller stønad å få den gang.

Da jeg var ferdig som radiostyrmann i 1933, kontaktet jeg Brøvig om jobb, og der var da mulighet for en kombinert styrmann/telegrafist jobb på en båt som var tenkt kjøpt mot besiktigelse. Imidlertid var båten så dårlig at det ikke ble noe kjøp. Jeg gikk jo hjemme og ventet på å komme ut, smått stelt med kontanter, så jeg tok noen malerjobber og fisket endel. Min far var død i 1928 og min yngre bror døde i 1932, så det var bare mor og jeg igjen hjemme.

I mars 1935 kjøpte Brøvig to småbåter som lå opplagt i Moss, nemlig «Lillgunvor» og «Kirsten B.» på ca. 1.900-2.000 dwt.

Jeg ble da tilbudt jobb på førstnevnte som 2.styrmann, men der var ikke radiostasjon ombord, så for å komme seg i jobb, tok jeg den.

Vi gikk til Rekefjord og lastet titanmalm for New York, var innom Skottland og bunkret, og fylte godt opp for den lange turen over Atlanteren. Dette var i mars måned og som vanlig mye is over New Foundlandsbanken. Ombord var heldigvis et batteridrevet peileapparat, så jeg kunne få inn ismeldinger på nød-bølgen på telegrafi fra Cape Race og også fra d/s «Bergensfjord» som var i samme område.

For ikke å komme inn i isen, måtte vi styre oss sydover i to døgn for å komme klar. «Kirsten B.» hadde gått samme turen en uke før oss, men der ombord var det ingen som kunne ta imot på telegrafi, så de havnet rett opp i drivisen og det var med nød og neppe at de ikke gikk ned.

Jeg kom jo ombord der senere og fikk høre det. De hadde fått storm inni isbeltet og isen skrudde på så hele forpiggen ble full av vann, hele skroget innklemt og et stort hull i skutesiden. Det fikk de tettet så noenlunde så de klarte å holde lekkasjen ute med pumpene.

De måtte innom Halifax for bunkring og kom endelig til New York samtidig med oss på «Lillgunvor». De gjorde en midlertidig reparasjon og ble sendt tilbake til Norge for å fullføre resten. Da de kom tilbake hadde de fått innstallert radiostasjon og jeg skiftet da over dit som kombinert styrmann/telegrafist. Vi med «Lillgunvor» hadde da gått flere turer på New York og Santo Domingo pluss pulp fart i Bay of Fundy.

Det het den gang at man måtte være påmønstret som telegrafist en måned i året for at radiosertifikatet skulle være gyldig. Jeg hadde da vært ca. 1 år uten radio, så jeg måtte ta en liten opptaksprøve i Halifax før jeg overtok stasjonen på «Kirsten B.».

Vi gikk da i en slags rutefart på Halifax og Vest-India med all slags stykkgoods nedover og den andre veien ble det med sukker, kokosnøtter, huder, bacardi og av og til en saltlast. Ja, det var en hard fart med de småbåtene og bare to styrmenn, især vinterstid med dårlig vær og frost i Halifax. Jeg var der ute i nesten 4 år, og hadde da lagt meg opp såpass med penger at det skulle holde til 1 år på en liten ferie og skipperskolen.

Jeg kom hjem midt i august 1938 og begynte på skolen 1. september. Hadde meldt meg inn i Kristiansand,

da jeg visste at jeg måtte fornye radiosertifikatet. Astrid og jeg hadde da vært forlovet i 4 år, og bestemte oss for å gifte oss 17. september. Vi hadde fått leie to små rom med adgang kjøkken hos hennes tante og ikke langt fra skolen. Jeg reiste hjem fredag den 16. og tok fri fra skolen på lørdag. Vi giftet oss og hadde middag i den doble stuen hos Ketty, så var det tilbake til skolen på mandag, så ingen lang bryllupstur.

Astrid kom bort en uke senere, og vi hadde det ganske greit der. Det var litt kummerlig, må jeg si, og dårlig isolert hus med klosett i gården. Men vi betalte ikke så meget i husleie og Astrid kunne jo sitte og prate med sin tante og hennes datter som også bodde der, mens jeg holdt på med studeringen. Jeg oppnådde utmerket til eksamen og radiosertifikatet fikk jeg fornyet i påskedagene.

Vi kom hjem i slutten av juni 1939 og fikk leie huset der datter til Gudlaug Overå nå bor. Den gang et elendig hus til å være bygd av godt stilte amerikanere. Der var ikke meget igjen av kapitalen da, men vi fikk kjøpt det mest nødvendige, uten å sette oss i gjeld.

I begynnelsen av august 1939 fikk jeg tilbud fra Brøvig om å gå ombord i «G.C.Brøvig» som kombinert 2.styrmann/telegrafist. Jeg hadde jo tidligere ikke vært på tankbåt, så jeg var litt skeptisk til den jobben. Men det ble til at jeg sa ja og straks etter bar det avsted, jeg skulle gå ombord i San Fransisco. Det ble en besværlig reise, må jeg si. Først til Kristiansand med bussen, så båt til

Hirtshals, derpå tog til København og så med «Pilsuski» en av Polske-Amerikalinjens passasjerbåter til New York, derfra med tog til San Francisco, ca. 5 døgn. Det blev omtrent tre ukers reise og tror ikke jeg hadde hyre før jeg kom ombord i «G C Brøvig».

Jeg skulle jo dekke to manns stillinger som allerede var avmønstret og reist hjem. En helt ukjent radiostasjon og ingen notater om bruk, så jeg hadde store problemer med bruken. Dessuten skulle jeg jo også sette meg inn i tanksystemet som også var nytt for meg. Men det gikk ganske bra etterhvert og vi skulle til Curacao med last via Panama-kanalen. Der fikk vi en ny skipper som visstnok hadde vært på «G C Brøvig» tidligere. Etter lossing i Curacao ble det 2-3 turer fra Venezuela til U.S.A., så i desember til New York for dokking og endel maskinreparasjoner.

Derfra reiste 1.styrmannen hjem på ferie, så jeg rykket opp et hakk som 1.styrmann eller overstyrmann som det nå heter. Jeg hadde jo vært det samme på «Kirsten B.» i over et år og tok ut skippersertifikat straks etter skipperskolen. I brev fra Astrid, kunne hun berette at jeg var innkalt til marinen og skulle vært ombord i et av panserskipene som ble senket i Narvik. Det var jo heldig at jeg var så langt borte, ellers hadde det sannsynligvis gått galt. Fikk også høre at Torbjørn var født, 29-10-39. Etter New York fikk vi flere turer fra Curacao til Buenos Aires med fuelolje som måtte varmes godt opp før lossing. På en av turene var vi straks nordenfor La Plata da engelske krigsskip fikk jaget lommelagskipet

«Graf Spee» inn til Montevideo. Da vi kom inn der lå tyskeren i full fyr på grunn utenfor byen og tyske matroser i uniform i gatene i Buenos Aires. Neste tur vi kom ned, var tyskerne plassert på en øy utenfor byen, så argentinerne var ikke så svært tyskvennlige.

Den 9.april 1940, da Norge ble invadert, holdt jeg på å ta den norske radiopressen og det forundret meg at det plutselig ble stopp i sendingen. I nyheter fra U.S.A. neste morgen fikk vi høre at Oslofolk hadde mottatt tyskerne med stor jubel. Det var nedslående å høre, men heldigvis bare en idiotisk amerikansk reporter som satt trygt på en amerikansk ambassade og rapporterte. Dette fikk vi også slengt i ansiktet flere ganger senere i New York, men etter Pearl Harbour affæren holdt de mer kjeft.

Vi var altså den 9.april på vei til Buenos Aires og etter ordre fra London, måtte vi gå til en engelsk eller engelskkontrollert havn. Dette hadde for oss blitt Sør Georgia som ville vært mange døgnns kjøring unna, så det ble til at vi gikk inn til Buenos Aires. Hadde argentinerne vært tyskvennlige, kunne vi risikert å bli internert der. Nå gikk det greit, men skipperen hadde fått endel kritikk av den engelske konsulen.

Nå ble det å gå tilbake til Curacao igjen og laste for England, først til Bermuda for konvoi og litt venting der og videre opp mot Halifax for å få med noen båter derfra.

Det gikk veldig sent over Atlanteren, vi kom ikke til Liverpool før ut i juni 1940. Det ble losset endel der før

Trygve Briseid.

vi gikk videre til Glasgow med resten. Etterpå blev det på verksted der og fikk vi en stor kanonplattform akterut og en 4,7 tommers kanon på toppen. Jeg ble uttatt til kanonoffiser og var i land med fire av mannskapet for opplæring og behandling av kanonen. Fikk også installert kabel rundt hele skuta som med strøm på skulle forhindre sprengning fra magnetiske miner. Men det ble slurvete gjort, så på vei ned elven fra Glasgow til Gourrock hvor konvoien skulle gå ut fra, var der full overledning så alt måtte settes ut av drift. Vi hadde los ned elven og en ankerplass så lagelig ut, så losen mente å ankre der.

Jeg var på broen og fikk tilfeldigvis se en minesveiper blinke «u» mot oss. Det betyr at du stevner mot fare og da losen fikk greie på det, gikk vi til en annen plass for å ankre. Da minesveiperen kom fram til der vi hadde tenkt å ankre, utløste han en

mine som eksploderte med voldsom kraft så vannsøylen stod himmelhøyt. Hadde ikke jeg sagt ifra til losen, og vi hadde ankret der, hadde vi nok fått adskillig skade. Tyske fly hadde vært over der om natten og sluppet flere miner og bomber. Da vi lå ved verkstedet oppe i Glasgow, falt den første bomben der, bare et lite stykke fra båten. Nå ble det ut med konvoi et par dager ut i Atlanterhavet og så alene videre. Vi hadde ordre for Abadan via Cape, så det blev en lang tur for oss.

Vi hadde visse posisjoner å gå på, men dersom båter var blitt angrepet av ubåter eller raidere, fikk vi nye ruter og derfor måtte jeg lytte på Portishead radio hver dag for eventuelt nye ordre. I Cape Town bunkret vi og provianterte og så videre opp langs kysten til Abadan, innerst i Persiabukten.

Derpå tilbake igjen med full last olje som bunkers for krigsfartøyer, hvor det måtte passe. Utenfor Cape, i en posisjon vi skulle passere, kom plutselig et fly og blinket til oss om å komme oss til lands så fort som mulig. En tysk raider med kanoner var rapportert i området.

Fra Cape blev det nordover til Freetown i Vest-Afrika, og derfra i konvoi til Gibraltar for lossing, for det meste som bunkers for krigsfartøyer som kom langs siden av oss.

Etter utlossing blev det å gå alene til Vest-India, antagelig Curacao og laste for England via Halifax, for konvoi. Det gikk bra over Atlanteren, jeg tror vi losset til krigsskip i Scapa Flow, Orknøyene-og flåtebase.

Det var på turen tilbake i ballast at vi ble torpedert ca. 4-500 mil nordvest av Skottland, februar 1941. Flere båter var torpedert før oss i konvoien, så vi var på en måte klar over at det kunne hende oss også. 5 tanker blev ødelagt, der iblant bunkerstanken forut, så det var for lite å gå over Atlanteren med. Vi returnerte til Storoway på Hebridene og ble liggende der i ca. tre uker før dokk var ledig i Falmouth.

Etter tre måneders reparasjon og mye bombing, ble det Atlanterhavsfart igjen og angrep fra ubåter nesten hver tur. Min øvrige seilas under krigen finnes i boken til Lars Emanuel Ege-land om Kvinesdals krigshistorie.

Jeg kom hjem i begynnelsen av august 1945 etter omtrent 6 år på samme båt, og da var Torbjørn like gammel og det uten at jeg hadde sett ham. Jeg ble hjemme i 6 måneder. Reiste så tilbake til samme båt som overstyrmann/telegrafist. En besværlig, lang reise.

Dette var jo i mars 1946 og vanskelig for Brøvig å få tak i utenlandsk valuta. Vi var tre personer som reiste sammen og skulle helt ned til Port de Boc ved Marseille i Frankrike, hvor båten skulle losse olje fra Persiske Gulf. Først reiste vi med tog til Stavanger, båt til Newcastle hvor jeg hos agenten der fikk penger til den videre reise. Tog til London og overnatting, derpå videre med ferge over Engelske kanal, tog til Paris og overnatting, så videre med tog til Marseille hvor vi måtte vente flere dager. Etter utlossing i Port de Boc ble det dokking i Palermo på Sicilia og

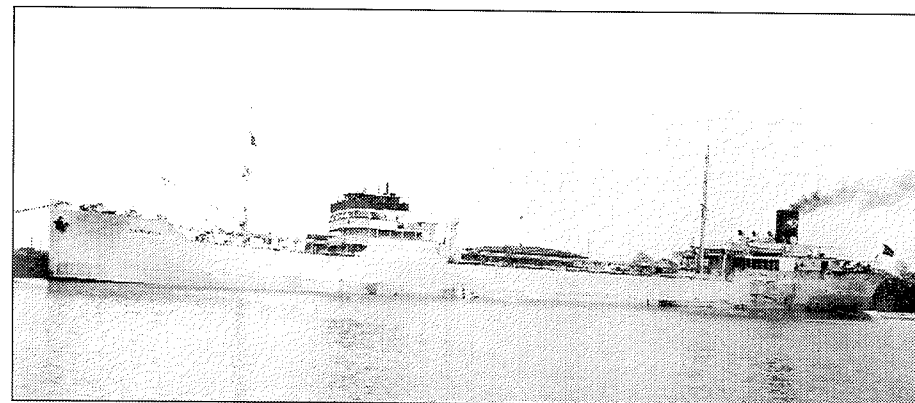
senere noen turer over Atlanterhavet fra Vest India til Europa. Nå skulle båten overtas av rederiet fra Nortraship, så siste tur ble det lossing i London og derpå direkte til Farsund. Stor stas ved ankomsten og mange besøkende. Anne Lise var jo født den 2. oktober, så Astrid kunne ikke komme bort på besøk og jeg var svært opptatt med tankrengjøring før verkstedopphold i Gøteborg. Men Bøgwald og Torbjørn kom bort, og da de reiste hjem igjen, fulgte jeg med for en dags tid hjemme. Så blev det direkte fra Farsund til Gøteborg til en større overhaling av båten og overtagelse fra Nortraship til rederiet.

Da arbeidet var kommet godt i gang, tok jeg i begynnelsen av desember en liten tur hjem og fikk Astrid og Anne Lise med tilbake til Gøteborg. Det var jo nokså kummerlig ombord med en lugar + kontor og lite baderom. Surt og kaldt var det også, men vi hadde varme i lugaren så det gikk ganske bra.

Flere andre fruer var også ombord, så Astrid hadde besøk rett som det var når jeg var rundt på dekket og så etter saker og ting. Vi hadde julen ombord det året, men mange av offiserene var reist hjem for noen dager.

Vi lå på nordsiden av Gøteborg, så dersom en skulle til byen for å handle, måtte man ta fergen over. Utpå vårparten frøs hele elven til så en kunne gå på isen over til byen.

Vi skulle egentlig ha ligget der i 2 måneder, men det ble 5 ialt, så vi var ikke ferdig til overgang før i mars 1947.

G.C.Brøvig fotografert i Ostermoor, Tyskland, 1931.

Måtte ha isbryter for å komme ut. Gikk så tilbake til Farsund og ilandsatte familiene og en masse saker og ting de hadde handlet i Sverige.

Så ble det noen turer på Vest India og Europa + en tur til Abadan. Fikk så en tur fra Aruba til Oslo og deretter til Farsund igjen. Der gikk den gamle skipperen i land og jeg overtok som ny. Han skulle egentlig til Sverige og se etter et nybygg, men under en legeundersøkelse i Farsund, ble der funnet en farlig sykdom, så han døde der.

Vi gikk til Falmouth for dokking og så videre til Aruba og lastet for Bergen og Oslo. Var innom Farsund igjen for proviant og endel mannskapsskifte. Astrid hadde vært alene med på turen fra Bergen-Oslo-Farsund, men da gamleskipperen ikke var helt bra var det meg som måtte stå for alt, også avmønstringsregnskapet for folkene som skulle iland i Farsund. Så derfor lite til henne og hun var litt skuffet, tror jeg.

Jeg antar det var Gunhild Tobiasen som passet Torbjørn og Anne Lise mens hun var på den turen. Vi hadde da et par turer fra Persiske Gulf til U.S.A. og ut i 1948 ble det flere turer fra Venezuela til U.S.A.

Ut på sommeren fikk vi en tur fra Vest India til Antwerpen og jeg tilbød da Astrid og barna å være med og seile en tur. Uheldigvis blev det til Persiske Gulf og på den varmeste tiden der nede. Men det gikk ganske greit, måtte jo ta madrassene ut på båtdekket enkelte ganger for å få litt søvn, kun små vifter i lugaren.

Vi hadde også sandstorm i gulfen, så det var nok svært ubehagelig for dem. Hadde gjort beregning med lossing i Nord Europa og hjemreise derfra, men dessverre. I Palermo på Sicilia ble det lossing og altfor dyr hjemreise, så det ble å ta en tur til nedover. Nå ble det ordre for Le Havre i Frankrike og da ble det hjemreise via Paris og Oslo.

Willy hadde vært ombord siden Gøteborg oppholdet, så han reiste sammen med dem hjem. Ut på våren 1949 hadde jeg 3 år ombord og med de 6 årene under krigen i samme båt, synes jeg det kunne være bra med en liten ferie igjen.

Utpå sommeren fikk jeg kjøpt sjøbutomten av Kitty og Sverre Karl- sen. Jeg måtte friste dem med dollars som jeg hadde tatt med meg hjem, da Oskar Helle også gjerne ville hatt den tomten. Det ble et svært arbeid med utgravningen og anlegningen av bryg- gen. Ingen maskin i den tiden, så det blev med handemakt og delvis med hesten av Bøgwald.

Nå hadde Brøvig begynt å få noen nybygg fra Port Glasgow og jeg ble tilbudt «Cis Brøvig» ca. 16.000 dwt. I begynnelsen av november 1949 reiste jeg til Glasgow og overtok som skipsfører igjen. Båten hadde da gått en kort tid i fart på Aruba og England.

Vi gikk nå til Fawley, Southamp- ton for å ta en ny last bensin for kystfart. Det var mye tåke rundt kysten, så det var noen stressende turer. Vi hadde jo radar på den tiden, men likevel ble det mange, harde timer på broen.

En kollisjon ville ha vært en katastrofe og sannsynligvis tap av mange av folkene ombord. Utpå sommeren 1950 ble Astrid og barna med på en rundtur Aruba-England, samt en kysttur. Under lasting i Fawley igjen, holdt det på å gå galt. En ny 3.styrmann skulle se etter den påbegynte lastingen mens overstyr- mann slengte seg ned litt på natta.

Anne Lise lå og sov på en benk i sovelugaren vår og plutselig rullet hun på gulvet og skrek opp.

Jeg for opp i en viss fart og merket at skuta lå med sterk slagside. Fikk tak i overstyrmannen og satte i gang med å rette skuta opp igjen. Den hang da nesten bare i for- tøyningene.

Lasten hadde gått nesten bare på ene side i vingtankene, da 3. styr- mannen hadde strupet inn på feil side og visstnok sovnet forut en plass.

Vi fikk rettet skuta fort opp igjen, så heldigvis gikk det bra, men 3. styr- mannen ble ikke gammel ombord. Vi gikk med den lasten til Hull på østkys- ten av England og derfra reiste Astrid og barna hjem igjen. Først opp til Newcastle med tog og så båten over til Stavanger.

I begynnelsen av november 1951 skulle vi ha en tur til Hamburg med last og jeg skulle ha reist til Port Glasgow for å overta «Dea Brøvig», men vi fikk en ny ordre på turen fra Aruba og ble sendt til Algerie i Nordafrika og så videre til Persiske Gulf. Så det blev Jørgen Jansen som tok ut «Dea Brøvig.», først til Farsund, hvor alle nybygg skulle vises frem og så videre mot Persiske Gulf.

Han fikk da den triste historien hvor losen ut fra Farsund gled i leideren, falt i sjøen og druknet.

Det tok litt tid før «Dea Brøvig» fikk stoppet og fikk satt livbåt på vannet for å hjelpe losbåten å berge losen. Dessverre lykkes ikke dette. Livbåten fra «Dea Brøvig» måtte bare returnere og hives ombord igjen.

På «Cis Brøvig» gikk vi til Abadan og lastet bensin for Køben- havn og da «Dea Brøvig» kom nedover Rødehavet, avtalte vi over radioen om å skifte på Arabiakysten. Jeg gikk så ombord i «Dea Brøvig» og tilbake til Abadan, mens Jansen fortsatte den motsatte vei. Vi skulle til England med lasten og losset i Southampton og resten i Hull.

I Hull hadde vi sjøforklaring etter loshistorien og der kom det fram at det syntes å ha vært en feil fra losbåtens side som hadde forårsaket ulykken.

Nå ble det tilbake til Persiske- Gulven igjen og laste for La Plata eller Eva Peron (Argentina) som det dengang het. En lang tur i sjøen via Cape, ca. 30 døgn direkte og så inn- om CapeTown for bunkers og proviant på tilbaketuren.

Jeg tror det var den turen vi hadde radiokontakt med en ameri- kansk båt midt mellom Cape og La Plata. Den hadde mistet propellen og spurte om vi kunne taue dem over til La Plata for 50.000 dollar. Det høres jo stort ut, i første omgang, men når vi regnet med ca. 14 dagers tauing, så var det ikke så mye likevel. Det var en tankbåt på samme størrelsen som «Dea Brøvig» ca. 17.000 dwt og begge lastet med lett crudeolje, og det var dårlig vær.

Det var ikke nødsituasjon, så vi måtte i tilfelle ha charterens og rederi- ets tillatelse, i så måte.

Nevnte for ham at dersom slik blev gitt, kunne vi forsøke, men da under Lloyds kontrakt. Dette ville de ikke godta, da han hadde ordre fra New York om den summen.

I La Plata snakket jeg senere med en engelsk skipper som hadde fått samme tilbudet to uker før oss. Den amerikanske tankeren måtte ut med 150.000 dollar til en bergingsbåt for å bli tauet, fortalte agenten vår senere.

På en tur fra La Plata til Cape Town fikk vi nødsignal fra Tristan da Cunha-øya, midtveis mellom Argenti- na og Cape, om å ta med en 65 år gammel kvinne som hadde bukhinne- betennelse og trengte operasjon sna- rest. Måtte deviere ca. 100 mil for å komme ned dertil og tok oss så nær som mulig på radaren da ingen havn fantes.

De kom da ut med kvinnen i seilduksbåter og jeg tror nesten hele øybefolkningen fulgte med. Vi hadde hatt telefonforbindelse på vei ned og de spurte om vi kunne være av med noe mel, sukker og div. andre ting, mot å få fisk igjen. Så de satte igang med fisking, noe som het kingklipp og lignet på torsk.

Stuerten regnet ut prisen på våre varer og de skulle ha 6 pence pundet for fisken, så alle ble fornøyd.

De ville sendt med sykepleierske, men vi hadde en engelsk salongpike, gift med båsen ombord og utdannet sykepleier, så det var helt unødvendig. Det gikk fint på turen til Cape Town og de tok oss inn i havnen, midt på natten, noe som aldri hadde hendt før med oss.

Stort oppslag og fotos i avisen dagen etter. Kvinnen klarte seg bra og 3 måneder senere kalte de oss opp på radioen og ville gjerne at vi skulle ta henne med tilbake.

Men da var det ingen nød-situasjon, så vi måtte dessverre si nei. Vi hadde også post med fra Tristan da Cunha med sjeldne frimerker derfra, og senere fikk jeg brev fra charterren B.P. om å bekrefte at vi hadde vært innom Tristan da og da. Torbjørn har en serie frimerker i Oslo og de er sikkert verdifulle nå, samt frimerker fra krigstiden og med «G.C.Brøvig» stemplet på. Jeg tror det er avbildet i Brøvigs historiebøker.

En annen historie fra «Dea Brøvig» ca. 1954-55. Vi hadde gått nokså lenge på Østen med turer til Japan og flere ganger på de Indonesiske øyer og Melbourne, og var due for klassing. En av hjelpemotorene var brukket ned og vi hadde bestilt nye deler for levering i Suez på nordgående.

Det viste seg da de kom ombord at de ikke passet, var ikke utfreset korrekt. En må alltid ha to hjelpemotorer igang gjennom kanalen, det var bestemmelsen, men ingen direkte kontroll.

For ikke å bli forsinket og rederiet trukket av charten, tok vi sjansen på å gå igjennom med den ene motoren som gikk ganske bra, men hadde gått nokså mange timer alene.

Vi kom inn i kanalen som første båt i konvoien med ca. 20 aktenom oss, og det gikk bra til vi kom til den eneste broen over kanalen. Da ringte de fra maskinen at vi måtte stoppe snarest p.g.a. trouble med hjelpemotoren. Fikk iallefall kommet forbi den broen og noen slag akterover og så ble det fortøyning langs kanal-kanten.

Vi stoppet da alle båter aktenom oss og likeledes en konvoi som lå i en sidekanal for gjennomgang etter at vi skulle ha passert.

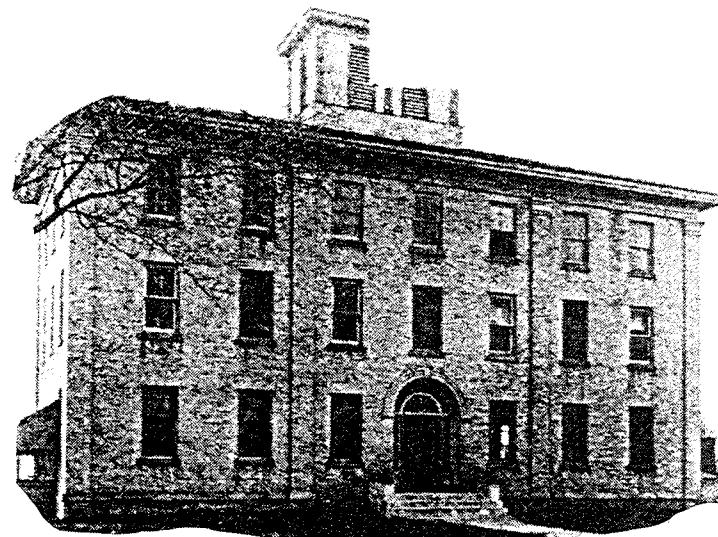
Nå skiftet de i maskinen deler fra den hjelpemotoren som var ubrukelig til den som nettopp var stoppet og i løpet av 4 timer var vi klar til avgang igjen.

Den engelske losen skulle nå ha rapport fra chiefen (maskinsjefen) om uhellet for å rapportere til hovedkontoret i Port Said. Jeg fikk tak i chiefen over telefonen og sa at han endelig måtte få uhellet over på hovedmotoren, ellers hadde vi sittet i klemmen.

Ja, chiefen kom opp på broen og bablet med losen på dårlig engelsk om hjelpemotor og hovedmotor og heldigvis fikk losen forståelse at det var kjølevannet til hovedmotoren som hadde stoppet.

Det blev rapportert videre til hovedkontoret og godtatt som god grunn til forsinkelsen. Vi kom oss heldigvis gjennom kanalen da uten å høre noen kritikk. Ellers hadde vel båten blitt arretstert, dersom de hadde fått greie på sannheten. Dette hendte på en fredag den 13. Både en uheldig og en heldig dag for oss.

I neste årsskift følger fortsettelsen av Trygve Briseids erindringer.

Collegebygningen i Marshall som ble brukt fra starten av Augsburg i 1869.

Høyskole-senteret for Evnerike Kvindøler omkring århundreskiftet:

Augsburg College & teologiske seminar

Av Alo Egeland

Den Norsk-amerikanske Frikirka startet sin egen høyskole, studie-senter - også kalt universitet - i USA allerede i 1869. Selv om hovedmålet for dette var å utdanne prester for de mange, skandinaviske nybygger-sammfunn i Midtvesten, ble klassisk utdanning innenfor språk og samfunnsfag samt naturvitenskap høyt prioritert ved

Augsburg College og Teologisk Seminar. Gode lærere og aktive arbeidere innenfor menighetene skulle bidra til å bedre livsvilkårene blant emigrantene.

Augsburg College og Teologisk Seminar er den første og eldste norske presteskolen i Amerika. Hit kom evnerike norske emigranter fra

siste halvdel av forrige århundre, spesielt fra den vestre delen av Agder. Opplysninger og/eller ryktene fra de første som studerte der spredte seg som «eld i tørt gress» og mange samlet seg ved dette nye utdanningsstedet i Minneapolis. I det amerikanske skolemiljøet ved Augsburg fikk de muligheter til å utfolde seg. Spesielt det å gå på «Presteskolen i Augsburg» var fint - ja, imponerende - det beste som kunne hende. Fra heimemiljøet var de jo kjent med at Presten var embetsmann - utnevnt av Kongen- og derfor høyt hevet over «vanlig folk».

I denne artikkelen vil vi konsentrere oss om de første femti år av Augsburgs historie.

Når og hvor startet høyskolesenteret i Augsburg?

En sjekk av norske leksika og lokale historiebøker viser at starten av Augsburg studiesenter er lite kjent. Vi skal derfor ta med noen fakta fra selve grunnleggelsen. Beslutningen ble nemlig tatt den 21. juni 1869.

Den norsk-danske avdelingen av Den skandinaviske-Lutherske Augustana synoden besluttet enstemmig ved årsmøtet den 21/6 1869 å «oprette, eie, underholde og bestyre en høyere læreanstalt» som fikk navnet «Augsburg College and Theological Seminar». Samme dag kjøpte Board of Trustees (dvs. Styret for Augustana synoden) en «smukk, rummelig college bygning i Marshall,

Wisconsin. (Marshall var en liten landsby ca. 25 km øst for Madison.) College bygningen i Marshall, som sees i figur 1 - hadde en grunnflate på ca. 22 m x 12 m og var i tre etasjer. Byggekostnaden var på \$ 11.000,-.

Det ble videre bestemt at undervisningen skulle forgå etter amerikansk mønster og være på engelsk. I tillegg til prester skulle man utdanne lærere og andre menighetsarbeidere. Pastor A. Weenaas ble ansatt som den første professor og bestyrer ved høyskolen. Fra samme dag ble Cand. real. Sveen Nilsson ansatt som lærer i naturvitenskap. Dette viser at de også prioriterte andre fag i tillegg til teologi.

Byen Marshall ble valgt fordi Høyskolen skulle ligge i «midtpunktet for den norske befolkningen østenfor Mississippifloden». Videre ble det bestemt: at som studerende ved vårt Akademi mottages upartisk en og enhver av vore landsmenn, saavidt rummet strekker til, men bare gutter hadde adgang til Augsburg. Studiesenteret skulle tilby en sjelden gunstig anledning til å fremme sand folkeopplysning.

Det første skoleåret begynte i september, 1869 med i alt 21 elever. Da måtte alle begynne på «preparatory» - dvs. forberedende klasse - fordi de bare hadde obligatorisk folkeskole fra Norge. Dertil var det nødvendig å lære og skrive engelsk. Gjennomsnittsalderen på det første kullet var 23 år.

Problemene med å drive Augsburg College i Marshall tårnet seg opp. Det oppstod en bitter strid mellom lærerne ved skolen og «Board

of Trustees» angående faglig innhold og ansettelse av lærere. Driften av Høyskolen skulle dekkes med bidrag fra menighetene og fra enkelt personer.

På grunn av lærerstriden, fikk Augsburg betydelige økonomiske problemer. Lån måtte opptas for å gjennomføre driften.

Ved årsmøtet i 1871 ble det besluttet at Augsburg College og Seminar skulle flyttes til Minneapolis, Minnesota - som på denne tiden var det største kultursenteret for norske emigranter i Amerika.

I tillegg skulle rektor og lærerkollegiet få mye større innflytelse ved ansettelse av lærere og til å bestemme faglig innhold.

Minneapolis som senter for Augsburg var derfor - på mange måter - et naturlig valg fordi man da kom midt i «smørøyet» for de fleste norske emigranter omkring århundreskifte.

Det var de kristelige organisasjoner i Amerika som valgte navnet Augsburg. Augsburg er jo navnet på den byen i Tyskland som ligger i Bayern - hvor Martin Luther i 1530 formulerte det viktigste lutherske bekjennesskriftet som førte til et offentlig, selvstendig, protestantisk

Slik ser Augsburg College ut i dag, her sett i forhold til sentrum av Minneapolis.

kirkesamfunn. Navnet Augustana og/eller det latinske Confessio Augustana, samt Synode var vanlige navn på kirkesamfunn i de norske nybygger-samfunn i Midtvesten.

Det latinske uttrykket Confessio Augustana kan på norsk oversettes med: Bekjennelsen fra Augsburg. Bekjennesskriftet består av 28 artikler og ble første gang lest opp i byen Augsburg den 25. juni 1530. Fordi Martin Luther ble "dømt" ved riksdagen i Worms 1521, kunne han

Første professor, A. Wennaas ved Augsburg Seminar.

ikke selv være tilstede da det ble fremlagt i Augsburg. Confessio Augustana er et "mesterstykke i fremstilling av kompliserte teologiske stridsspørsmål". Dette forklarer nok hvorfor emigrantene la så stor vekt på dette dokumentet.

En stor tomt ble kjøpt ikke langt fra sentrum i Minneapolis i 1871. På dette stedet ligger fortsatt Augsburg College.

For de som er interessert i flere detaljer henvises det til en bok av Professor Andreas Helland - på hele 480 sider - om de første femti årene ved Augsburg Seminar som ble trykt i Minneapolis i 1920.

Hvordan var utdannelsen og undervisningen lagt opp ved Augsburg?

Augsburg studiesenter hadde følgende avdelinger; *preparatory, klassisk college og teologisk seminar*. Alle som ikke hadde student-eksamen eller tilsvarende amerikansk utdanning, måtte ta en toårig, forberedende avdeling, som ble kalt preparatory. For emigranter som bare hadde den korte, norske plikt skolen som bakgrunn, var denne forberedende skolen meget viktig. Det var ingen opptakelsesprøve. Alle som søkte kom inn så langt det var plass.

Man tok også opp kandidater til Augsburg college og/eller preste-studiet som hadde tilsvarende bakgrunn (preparatory)-skoler fra andre steder i landet, etter grundige prøver. Etter preparatory kunne man studere naturvitenskap (spesielt matematikk og/eller fysikk) eller velge språk og/eller samfunnsfag. De som ville fortsette å studere fram mot en Master, eller Doktorgrad, måtte flytte over til et større universitet.

Undervisningsåret var delt opp i to semestre som hver varte 15 uker. All klasseroms-undervisning foregikk mellom klokken 0800 og 1300, fem dager i uka. Resten av dagen var avsatt til selvstudier. I tillegg var det obligatorisk fremmøte til andakt i kapellet kl. 0745. Studentene ved Augsburg, bodde og spiste innenfor studiesenteret.

Undervisningen forgikk til å begynne med på engelsk, men fra 1875 ble undervisningen for preste-studentene gjennomført på norsk - eller mer korrekt på dansk-norsk. Som det framgår av noen lærebøker jeg har sett, var språket gammeldags dansk-norsk.

I perioden 1890 til 1920 var det ved Augsburg - i middel - omkring 100 studenter hvert år. Tallet varierte litt fra år til år. Mellom ti og tyve tok eksamen pr år ved Augsburg.

Hva kostet utdannelsen ved Augsburg omkring århundreskiftet?

Prisene varierte litt i løpet av de første 50 årene, men fra år 1890 til år 1910 måtte man betale følgende:

Skolepenger (Tuition) pr år \$ 25,-
Rom og mat (Board) pr år \$ 1.50
pr uke ganger 30 uker \$ 45,-
Skolemateriell - særlig lærebøker
\$ 25,- til 50,-

Konklusjonen er at det kostet ca. \$ 100,- pr år. De sterke, flittige og skoleflinke norske emigrantene - som arbeidet ved farmene og i skogen, i Midtvesten, tjente nok i løpet av fire sommer måneder til å dekke studie-utgiftene. Praktisk talt alle kandidatene gjennomførte studiet ved Augsburg uten lån eller økonomisk hjelp fra familien.

Hvem var det fra Kvinesdal som studerte ved Augsburg?

Om man går gjennom eksamensprotokollene fra de første 50 årene finner man kjente familienavn fra Kvinesdal som for eksempel; Hompland, Husefjell, Jerstad, Liland, Lie, Oudal, Tjørnholm, Versland, osv. Ikke sjelden er det både to og endog tre fra samme familie som studerte ved Augsburg. Omkring århundreskiftet var det flere fra Kvinesdal som gikk ved Augsburg enn fra noen annen bygd i Norge.

Mange fikk høyere utdanning ved Augsburg som de ikke hadde hatt noen muligheter til å få ved vårt eneste universitet i Kristiania. Det er ingen tvil om at Augsburg høyskolesenter var enestående. Her fikk alle med anlegg og evner gode mulighet for en teoretisk utdanning og for disse ble Amerika et lykkeland.

Den første kvinnen som ble akseptert som student ved Augsburg College var Anna Oudal - dvs. hun var annengenerasjon kvindøl, født i USA. Hun tok eksamen omkring 1920.

Fordi gjennomsnittsalderen på de norske studentene var høy, er det rimelig å anta at de alle var godt motiverte og hadde gode evner og anlegg. De hadde tidlig lært å arbeide hardt. I tillegg var de meget nøysomme da de fleste hadde sin bakgrunn i naturhusholdets dager. Mange - om ikke alle - hadde fra sine hjem en sterk religiøs bakgrunn. I denne situasjon - i siste halvdel av forrige og begynnelsen av vårt århundre - åpnet Augsburg seg for emigrantene.

Ved Augsburg var det et godt studiemiljø - mange betraktet studiesenteret som sitt annet hjem.

De hadde sitt eget rom. Maten var bedre enn de var vant med. Når studiene var slutt for dagen, møttes de i større eller mindre grupper for sosialt samvær. Man fikk venner for livet - emigranter fra mange forskjellige deler av Norge - og glemte at man var langt borte fra hjemmet.

Hvorfor og hvordan overlevde Augsburg høyskolesenter?

De norske emigrantene i Midtvesten delte seg i tre ulike kirkesamfunn, med forskjellig faglig innhold og organisatorisk styring. Selv om alle kirkedannelser var frikirker - i Amerika fantes det ingen statskirke - som var selvstyrte uten den minste innblanding fra statens side, var det store forskjeller fra den ene menigheten til den andre. Ofte var det langvarige og bitre strider mellom disse tre kirkesamfunn. Dette var spesielt uheldig for de som var avhengig av bidrag fra menighetene.

Et år fikk man støtte, mens neste år støttet menigheten et annet college. Mange skoler ble startet opp, men de fleste hadde en kort levetid. Også ved Augsburg College og Seminar var det store og langvarige diskusjoner om

Rektor George Sverdrup. I hans tid fikk Augsburg et nytt moderne undervisningsbygg. Antall studenter økte under hans tid som rektor.

faglig innhold i presteutdannelsen. Hvem skulle ansette lærere og hvordan skulle undervisningen organiseres og styres?

Den grenen av den norsk-amerikanske frikirken som var knyttet til Augsburg gjorde et meget viktig valg da de i 1874 tilbød Cand. teol George Sverdrup stilling som professor. Alt i 1876 ble han valgt til bestyrer/rektor (President på engelsk) - den andre ved Augsburg etter Weenaas. Bestyreren ved den lutherske presteskolen ved Augsburg var formelt rektor for hele høyskolesenteret.

George Sverdrup kom fra den berømte Sverdrup-familien i Norge. Fetteren var stortingspresident og ble senere statsminister. Mange andre i familien hadde gjort banebrytende innsatser innen forskning og andre områder av det norske samfunn.

Sverdrup var en dyktig leder, overbevisende foredragsholder og en meget skrivende mann - spesielt for nordmenn i USA. Han var også en ivrig, dynamisk talsmann for den frie folkekirke, Selv om han var utdannet prest i Norge var han en glødende frikirkemann.

For Sverdrup representerte den norske kirke et overfladisk kirkesyn/kristensyn. En prest skulle absolutt ikke være embetsmann. Menigheten - og den alene - skulle bestemme og ha det fulle ansvaret. Sverdrup kjempet ved Augsburg gjennom et kirkesyn med selvstendighet for den lokale menighet. Han fikk vidtrekkende innflytelse blant emigrantene. Det er ingen tvil om at Professor G. Sverdrup var usedvanlig dyktig og vel utrustet for bestyrerstillingen ved Augsburg College og Seminar. Takket være han kom Augsburg godt gjennom de vanskelige faglige, økonomiske og administrative problemene omkring århundreskiftet. Han hadde stor hjelp og støtte fra den andre markerte professoren i teologi ved Augsburg, Svein Oftedal. Han var også en stor inspirator og en usedvanlig dyktig pedagog. Oftedal tok spesielt aktiv del i den voldsomme lærerstridigheten. Professor Oftedal ble valgt til bestyrer ved Augsburg i 1907 da Sverdrup sluttet.

Augsburg presteskolen var den første som utdannet misjonærer for arbeid på Madagaskar. På dette området var de pionerer. Flere emigranter fra Kvinesdal ble utdannet misjonærer ved Augsburg og sendt av den norsk-amerikanske Frikirken til Madagaskar.

Aktiviteter ved Augsburg utenom studiene

Studentene ved Augsburg fikk meget tidlig sin egen studentavis, som ble døpt Ekko. (Denne studentavisen eksisterer fortsatt, men stavemåten er forandret til Echo). Mange studenter og kandidater sendte sine bidrag - både på norsk og engelsk - til Ekko. Som det fremgår av faksimile for år 1903 (figur 5) kostet det 50 cents pr år å abonnere på denne studentavisen. Vi legger også merke til kvindølen O. T. Oudal da var assist. redaktør. I tillegg var det mange studenter og kandidater fra Augsburg som sendte sine skriftlige bidrag til aviser både i Midtvesten og i Norge.

Både sport og musikk var høyt prioritert ved Augsburg skolesenter. Det var meget viktig at musikere, kor, idrettslag, osv fra Augsburg gjorde en innsats som ble lagt merke til i Midtvesten

Første gang «Baseball-laget» fra Augsburg ble det beste laget i Midtvesten, var Osvald Oudal - (faren reiste fra bygda omkring 1890) - kaptein på laget. Dette var i 1927 og det står at han var «an outstanding athlete».

AUGSBURG EKKO

"Prover alt; beholder det gode."

Udgivet af studenterne ved Augsburg Seminariet, Minneapolis, Minn.

5. Aarg.

APRIL, 1903

No. 47.

S. O. VANGSTAD redaktør.

O. T. OUDAL.

INGV. HUSTVEDT.

} assist. redaktører.

Harmoni.

(D. T. D.)

Direktører:

A. Framstad, M. Nelson, A. T. Flow,
Carl M. Johnson, John T. Omland.

ABONENTS-VILKAAR:

Et aar - - - - - 50 Cents.

Et halvt aar - - - - - 30 "

Seks eksemplarer til en adresse - - - 40 ..

Forsiden til studentavisen Ekko fra 1903.

Sammendrag

Fra vår del av landet - dvs. Agderfylkene og Rogaland - var det nesten bare enkelt individer - gjerne store, sterke karer - som reiste til Amerika omkring århundreskifte. Det var meget få familier fra Kvinesdal som emigrerte. Ryktene fra dem som reiste spredte seg fort - og snart var det en eller flere fra de fleste familier i bygda som drog til den nye verden.

Utvandringsstedet Augsburg i Minneapolis dukket stadig opp. I tillegg lå Minneapolis lagelig til for de som søkte arbeid på farmene og/eller i de store skogene i Midtvesten. Ryktene gikk i bygda om bonden på Hompland, eller Husefjeld, osv. som hadde en sønn på presteskolen i Amerika - og kanskje spesielt om Ole i Oudalstøl som hadde 3 sønner som studerte ved Augsburg mer eller mindre samtidig.

De som kom sist kunne få god hjelp og verdifulle råd av de som hadde gått ut før dem.

Det amerikanske skolemiljøet ved Augsburg ble ofte nevnt i Kvinesdal omkring århundreskiftet. Der fikk de store muligheter til en videre utdanning selv om de bare hadde en kort pliktsskole hjemme fra. Det kostet heller ikke mer enn at de kunne tjene nok i sommermånedene til å betale opphold og skolepenger. I tillegg fikk de nyttig og god hjelp fra venner og familie som hadde gått ved Augsburg tidligere. «Når de kunne få eksamen må vel også jeg kunne klare meg», var det mange som tenkte. Augsburg College og Seminar var studiestedet for de som var motivert. Spesielt for kvindøler hadde det en stor tiltrekningskraft og var det viktigste høyskolesenteret omkring århundreskifte.

Hilsen til hjembygden Kvinesdal

Vær hilset kjære Kvinesdal der oppe høit i nord
Jeg lengter lidt til bygden der hvor mine kjære bor
og hjemlands-lengsel det mig gav,
den føles og av høi og lav,
hvorhen vi er på jord.

Av Norges dale Kvinesdal, jeg elsker allermest,
hvor luften er så ren og sval, der trives Dølen best.
Den bygd er fager mange vet
men vil man riktig få beskjed,
da reis til Kvinesdal.

Og når man kommer reisende til Kvinesdalen ind,
en vakker bygd der møter dig som fryde vil ditt sind.
De vakre gårde ligger skjønt,
og lierne er klætt i grønt,
i deilig sommerprakt.

På Liknes bygdas Kirke står, og på kirkegårdens fred
der hviler mangen Far og Mor som hårdt for sine stred.
Dei hvile fikk ved livets kvell,
og mangen hjertens tårevell,
har vætet deres jord.

I dal og hei dei strævet tungt for sig og sines vel,
fra morgen og til sene kvell, dei trofast tok sin del.
Å dyrke opp den vakre flekk,
og svelten ofte randt som bekk,
du kronen fikk til slutt.

Vi reiste bort fra denne Dal, som mange har gjort før,
og lengter tidt til Kvinesdal, som visstnokk alle gjør.
Vi enig ere hver og en,
å elske bygda vår så pen,
den kjære Kvinesdal.

Og om du er av deres tal, som er fra Kvinesdal,
så må du love at du ei, skal glemme Kvinesdal.
Vi borte er fra hjemmet kjær,
i tankene dei er så nær,
vårt hjem i Kvinesdal.

I Brooklyns by - Amerika vi ønsker Kvinesdal,
må vokse - blomstre - trives bra - og lykkes fremgang ha.
Så er mitt ønske denne stund,
at selv å få min fredensblund
på Liknes, Kvinesdal.

Skrevet i Brooklyn NY, november 1926 av Jacob Røiseland.

120 GRATIS
PARKERINGSPLASSER

9 - 19 (18) KVINESDAL

MEGA

Frå turen til Orknøyane. Kvernhusa er laga av stein.
Reiseleder Arnvid Lillehammer midt i bildet. Foto: Johannes Hamre.

Til Orknøyane med Kvinesdal Historielag

Av: Anne-Berit Erkjord

Sommaren 1998, 20-26. juni, var ei gruppe frå laget på tur til Orknøyane. Arnvid Lillehammer frå Stavanger hadde planlagt og leda turen. Vi reiste med fly frå Sola med bytte av fly i Aberdeen. Vi budde i Kirkwall og reiste rundt på Mainland. Ein dag køyrde vi heilt sør på South Ronaldsey der ein i klart vær kan sjå over til Skottland. Dette er mulig fordi det blei bygd moloar og bruer under krigen.

Turledaren hadde lagt opp buss-turar og valgt ut varierte turmål slik at vi såg ikke "alle" kloster, slott og buplassar.

Heile tida var naturen ein del av opplevinga med grønne marker, kyr, sauer, torvmyrer, fuglefjell og klippestrender. Mest alltid såg ein hav eller innsjøar.

Vi starta med å sjå naturformasjo-
nen The Gloup og vandre ut til Broch
of Deerness. Andre dagar såg vi
rester av kyrkjer, palass og gardar
som hadde tilhøyrt Orknøy-jarlane,
mange var norske.

Svært mange kulturminner som
var før norrøn tid var spreidd over alle
øyane. Ring of Brodgar var ein stor
sirkel med 27 høge stein (opphavelig
60 stein) frå bronsealder. Endå eldre
var Scara Brae Village, ein heil lands-
by frå steinalderen. Fleire av oss
måtte nok endra det bildet vi hadde av
steinalderfolka etter å ha sett desse
på mange måtar "moderne" husa med
møbler av stein.

Det kulturminnet frå krigens
dagar som gjorde mest inntrykk, var
Italian Chapel, bygd av italienske
krigsfangar i fritida frå arbeidet med å
bygga Churchills Barriers.

Corrigal Farm Museum hadde ein
lokal guide med flott dialekt og
Highland Park Distillery hadde torv-
smak på produkta. To opplevingar
står ekstra i minnet. Den eine var
gudstjenesta i St.Magnus katedralen.
Det var ein del av programmet under
St.Magnus Festival.

I talen fortalte presten litt frå
historia til øygruppa og om nordmen-
nene som starta bygginga av kate-
dralen. Fine innslag av korsang,
musikk og fellessang var med på å
laga høgtid i den rikt utstyrte katedra-
len.

Ei anna spesiell oppleving var å
krøpa inn i Maeshowe, ei merkelig
steinaldergrav, men dette er ikkje
historiakarane heilt sikre på.

Dette store "romet" var dekket av
jord i fleire tusen år, så braut viking-
ane seg inn og skreiv runer på vegg-
ar og hjørnesteinar, ei av dei største
samlingar av runer i verden. Taket er
restaurert og dekket med jord att.

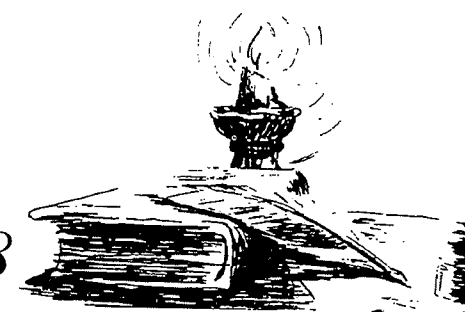
Det er rart å tenkja på at
Maeshowe er eldre enn pyramidane i
Egypt.

Birseøy er ei lita øy som ein kan gå
over til ved fjøre sjø. Her er restar
etter Kristkyrkja som Torfinn Jarl
bygde, dette var bispesete før Kirk-
wall. Langs øya var det flotte fuglefjell
med bl.a. nasjonalfuglen lundefugl.

Overalt ser ein skilt med navn
som er meir norrøne enn engelske.
Mange gardsnavn enda på -quay eller
-bister. dette er -kve eller -bustad på
norsk. Tinghaug heiter Dingyshowe
og Kirkwall tyder Kyrkjevåg.

Været skiftar raskt på øyane,
men vi hadde stort sett varmt og fint
vær. Vi fekk til og med takk for vi
hadde kome med sommaren. Arnvid
Lillehammer med sine store kunn-
skaper om arkeologi og historie og det
fine fellesskapet vi hadde på turen
gjorde at det blei sommaren store
høgdepunkt.

Fra Lister Lehn Tingbok 1668

Av: Arentz Håland

Utdraget fra Lister tingbog gjelder
denne gangen Steenvord Sørhelde.
Hun er en gang tidligere blitt omtalt i
dette årsskriftet. Forrige gang gjaldt
det en dom hun fikk utpå ettersom-
meren 1668. Hun hadde da blitt dømt
for andre gang etter at hun hadde
oversittet en tidligere dom for trolldoms
utøvelse. Den andre dommen hun fikk,
ble en atskillig strengere dom enn den
første hun hadde fått.

Det er den første dommen med
foregående rettergang vi skal se på
nå. Steenvord Sørhelde hadde et
ganske stort distrikt for å si det på den
måten. Som dette utdraget viser,
hadde hun vanket omkring på Lista og
behandlet syke folk for forskjellige
lidelser.

Retten fant at det hun hadde
bedrevet, kom inn under begrepet
trolldoms utøvelse og dømte henne til
landsforvisning - iflg. tingboka for 1668
ble hun forvist både fra Norge og
Danmark og begge fyrstedømmene -
Schleswig - Holstein. I tillegg skulle
hun også få inndradd det hun hadde
av eiendom.

Som utdraget fra tingboka viser
ble det holdt to rettsmøter i forbindelse
med den første domsavsigelsen. Først
ble alle hun hadde behandlet, innkalt
og avhørt om den hjelp og behandling
hun hadde gitt dem. I et rettsmøte
noen uker etterpå fikk hun så en
anledning til å befri seg for eventuelle
beskyldninger om utøvelse av trolldom
ved hjelp av vitneutsagn fra naboer og
bekjente. Som rettsreferatet viser, var
det nære på at hun skulle ha greidd
det. Men hun ble til sist dømt for å
kunne lese for flog og ble altså
landsforvist for det. Retten begrunner
dette med at å lese for flog er en av de
første poster og en slags innfallsport til
utøvelse av trolldom.